

**O'zbekiston Respublikasi
Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirligi**

Farg'ona politexnika instituti

“BH va A” kafedrası

**«Pul, kredit va banklar»
fanidan**

USLUBIY QO'LLANMA

Farg'ona -2014

**O'zbekiston Respublikasi
Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirligi**

Farg'ona politexnika instituti

«BH va A» kafedrası

**«Pul, kredit va banklar» fanidan
«BH va A» yo'nalishi talabalari uchun amaliy
(seminar) mashg'ulotlarini o'tkazish bo'yicha**

USLUBIY QO'LLANMA

Institut uslubiy kengashi
tomonidan tasdiqlangan.

Bayon №_____

_____2014 yil.

Mazkur uslubiy qo'llanma amaliy va seminar mashg'ulotlarni o'tkazish uchun ishlab chiqarishda boshqaruv fakultetining «BH va A» yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalari uchun yangi o'quv rejasi asosida tuzilgan. Mavzularni tanlashda muallif mamlakatni modernizatsiya qilish davrida iqtisodiy hayotni barqarorlashtirishning asosiy omillaridan biri bo'lgan pul muomalasi, moliya, kredit va unga bog'liq muammolar hamda bu muammolarni bartaraf etish masalalariga alohida e'tibor qaratgan.

Uslubiy qo'llanma "BH va A" kafedrası yig'ilishi tomonidan 2014 yilning _____da nashr etishga tavsiya qilingan. Bayon № ____

Uslubiy qo'llanma "Ishlab chiqarishda boshqaruv" fakultetining uslubiy kengashi tomonidan 2014 yilning _____da nashr etishga tavsiya qilingan. Bayon № ____

Muallif:

Katta o'qituvchi Yakubov V. G.

Taqrizchi:

i.f.d. prof. Qudbiev D.Q.

1. SO'Z BOSHI.

“Milliy valyuta - milliy iftixor, davlat mustaqilligining ramzi, suveren davlatga xos belgidir. Bu respublikaga tegishli umumiy boylik va mulkdir.”

I. Karimov

Kirish

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul muomalasi, kredit tizimi, xususan O'zbekiston Respublikasi kredit tizimini o'ziga xos xususiyatlari, bank tizimi, O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirish, banklarda bozor talablariga mos keluvchi xizmat turlarini tadbiq qilish, mijozlarning talab va takliflarini hisobga olish, yangi kredit vositalarini qo'llash, turli kredit institutlarini tashkil etishi bilan bog'liq jarayonlarini yuzaga keltirdi.

O'quv fanining maqsadi va vazifalari

Fanni o'qitishdan maqsad – bozor iqtisodiyoti sharoitida respublikamizda yuqori malakali iqtisodchi mutaxassislarni tayyorlashni taqozo etadi

Fanning vazifasi – talabalarni bank va moliya tizimi qonuniyatlari, uni ijtimoiy takror ishlab chiqarishdagi tutgan o'rnini o'rgatishdan hamda ushbu sohalarda mustaqil ishlashga tayyorlashdan iborat

Fan bo'yicha bilim, malaka va ko'nikmaga qo'yiladigan talablar

Mazkur fan bo'yicha bakalavr:

- bozor iqtisodiyotida va ijtimoiy sohada puldan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari;
- pul muomalasi tuzilishini va iqtisodiyotda naqd pulsiz hisob-kitoblarni tashkil etishning tamoyillari;
- xo'jalik sub'ektlari tomonidan naqd pulsiz hisob-kitoblarni qulay shakllarini tanlanishi;
- naqd pul aylanmasini tartibga solish usullari va vositalari;
- inflyatsiyaning namoyon bo'lish shakllari;
- xalqaro valyuta-kredit va hisob-kitob operatsiyalari, savdo va to'lov balansini tartibga solish usullarini va vositalari;
- bank infratuzilmasini, tijorat banklari funktsiyasi va rolini, chet el tajribasini, bank faoliyatini takomillashtirishda qo'llash;
- kreditning turli shakllaridan foydalanishning usullari va vositalarini bilishi va ulardan foydalana olishi;
- bank, kredit va pulning mohiyati, zarurligi, belgilari, funktsiyasi;
- bank, kredit va pul tizimi;
- O'zbekiston Respublikasi bank, kredit, pul tizimi va uning xususiyatlari;

- bank, kredit, pul siyosati;
 - pul nazariyasi asoslari;
 - pul muomalasini tartibga solishning modellari;
 - pul-kredit siyosati tushunchalari;
 - bozor iqtisodiyoti sharoitida pulning mohiyati, zarurligi va roli;
 - pul aylanmasi va uning tuzilishi;
 - naqd pul va naqd pulsiz aylanmalarni tashkil etish hamda naqd pulsiz hisob-kitoblarning shakllari;
 - pul muomalasini namoyon bo'lish shakllari va barqarorlashtirish usullari, inflyatsiyaning mohiyati;
 - pul islohotlarining zarurligi, ularni o'tkazish tartibi va shakllari;
 - pul tizimlarining mohiyati, unsurlari va tiplari;
 - O'zbekiston Respublikasi va boshqa chet mamlakatlar pul-kredit tizimi bo'g'inlarining tuzilishi va funktsiyalari;
 - bank tizimi va uning bo'g'inlari;
 - kreditning mohiyati, zarurligi, funktsiyasi va shakllari *haqida malakaga ega bo'lishi lozim*;
 - bank faoliyati bo'yicha, pul muomalasi, kreditlashtirish, korxona, tashkilotlar va muassasalar moliyaviy hisobotlarini hisob-kitoblarini tuzish va tahlil qilish;
 - tijorat banklari resurslari va aktivlarini tahlili;
 - pulning vaqtinchalik qiymati hisob-kitobi;
 - inflyatsiya darajasini baholash;
 - qonunchilik me'yoriy va yo'riqnoma materiallaridan yetarli darajada foydalanish bo'yicha *ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak*.
- Shundan kelib chiqib:
- talabalar fanni o'rganish davrida har bir o'tiladigan mavzu bo'yicha o'qituvchi tomonidan so'raladigan «tayanch» ibora, test savollariga javob berib, mavzu yuzasidan tegishli masalani yecha olishi;
 - o'qish davrida yozma nazorat ishlarini bajarishi va referatlar tayyorlashi;
 - fanni o'zlashtirish natijasida va kelajakda talaba bankva moliya faoliyatida bo'ladigan o'zgarishlarni tahlil qilishni bilishi lozim.

Fanning o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

«Pul, kredit va banklar» fani institutda o'rganiladigan boshqa iqtisodiy fanlar bilan uzviy bog'liqdir. Dasturni amalga oshirish o'quv rejasida rejalashtirilgan.

«Pul, kredit va banklar» fani o'quv rejasidagi gumanitar fanlar bilan, jumladan, «Iqtisodiyot nazariyasi», «Iqtisodiy ta'limotlar tarixi», «Moliya» kabi fanlar va maxsus fanlar, ya'ni «Bank ishi», «Banklarda buxgalteriya hisobi va operatsion texnika», «Moliyaviy va boshqaruv tahlili» va boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq.

Fanning ishlab chiqarishdagi o'rni

O'zbekiston iqtisodiyotini boshqarishda bank va moliya tizimining tutgan o'rni beqiyosdir. Shuningdek, milliy valyutani barqarorligini ta'minlash va iqtisodiyotni rivojlantirishda banklar tomonidan ajratilayotgan kreditlar muhim ahamiyatiga ega.

O'z navbatida, biznes va boshqaruv faoliyatida ish yuritadigan mutaxassislariga alohida talablar qo'yilganligi sababli, ushbu fan nazariy fan hisoblanib, iqtisodiyotimizga malakali kadrlarni yetkazib berishda muhim rol o'ynaydi.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalar

Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, elektron materiallardan foydalaniladi. Ma'ruza va amaliy darslariga mos ravishda ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi.

Talabalarning «Pul, kredit va banklar» fanini o'zlashtirishlari uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalanish, yangi informatsion-pedagogik texnologiyalarni tadbiq etish muhim ahamiyatga egadir. Fanni o'zlashtirishda darslik, o'quv va uslubiy qo'llanmalar, ma'ruza matnlari, tarqatma materiallar, elektron materiallardan foydalaniladi. Ma'ruza, amaliy va laboratoriya darslarida mos ravishdagi ilg'or pedagogik texnologiyalardan foydalaniladi. Shuningdek, fanni o'zlashtirish jarayonida kompyuter texnikasidan foydalangan holda ba'zi tijorat banklar faoliyatida qo'llaniladigan mijozlarni kreditlash va loyihalarni moliyalashtirish, xo'jalik sub'ektlari o'rtasida hisob-kitoblarni olib borish bilan bog'liq kompyuter dasturlari bilan tanishadilar. Fanning ba'zi mavzularini yoritishda audio va video texnikadan foydalaniladi.

1.4.1. Asosiy qism

Fanni o'qitish semestrlari va uslubiy ko'rsatmalar

«Pul, kredit va banklar» fani bakalavriatning "BH va A" ta'lim yo'nalishidagi talabalariga ikkinchi kursning 4- semestrida o'qitiladi.

Bu fanni o'qitishga, asosan barcha ijtimoiy-iqtisodiy va gumanitar, matematik va tabiiy fanlar o'rganib bo'lganidan keyin o'tiladi.

«Pul, kredit va banklar» fanidan o'quv rejasi bo'yicha jami 144 soat ajratilgan bo'lib, shundan 36 soati ma'ruza, 36 soati amaliy (seminar), 72 soat mustaqil ta'lim mashg'ulotlariga ajratilgan.

1.4.2. Ma'ruza mavzularining mazmuni

№	Mavzularni nomlanishi	Mavzu mohiyati	Maruza	Amaliy mashg'ulot	Pedagogik texnologiya usullari
1	Pul, kredit va banklar fanining predmeti va vazifalari	1.Pul, kredit va banklar fanining predmeti va vazifalari. 2.Fanning boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi. 3.Bozor iqtisodiyotiga o'tishda fanning maqsadi va vazifalari.	2	2	Aqliy xujum
2	Pulning zarurligi, mohiyati, funktsiyalari va roli	1.Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi. 2.Pulning mohiyati va uning xususiyatlari. 3.Pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti. 4.Bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari. 5.Pulning funktsiyalari va ularga tavsif: pul qiymat o'lchovi, muomala vositasi, to'lov vositasi sifatida.	2	2	Maruza - tortishuv,tag dimot
3	Pul aylanishi va uning tarkibi	1.Pul aylanishi haqida tushuncha va uning tuzilishi. 2.Pul aylanishining tarkibiy qismlari. 3.Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari. 4.Naqd pul aylanishi va uning xususiyatlari.	2	2	Klaster usuli, tagdimot
4	Pul muomalasini tashkil qilish va pul massasi	1.Pul yaratish mexanizmi. 2. Pul muomalasi qonuni. 3.Muomaladagi pul massasi va uni boshqarish. 4.Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga	2	2	Aqliy xujum tagdimot

		solish amaliyoti. 5.O'zbekistonda pul agregatlari va ularning xususiyatlari. 6. Pul kredit siyosati va uning asosiy yo'nalishlari.			
5	Pul tizimi tushunchasi, turlari va elementlari	1.Pul tizimi va uning asosiy elementlari. 2.Pul tizimining turlari va ularning evolyutsiyasi. 3.O'zbekiston Respublikasida pul tizimi rivojlanishining tarixi. 4.O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi(1991-1993 yillardagi pul muomalasi. 5.So'mning muomalaga kiritilishi, 1994 yildagi pul islohoti). O'zbekiston Respublikasi pul tizimining amaldagi holati va asosiy maqsadi.	2	2	Aqliy xujum
6	Pul nazariyalari.	1.Pul nazariyalari to'g'risida umumiy tushuncha. 2.Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari. 3.Pulning metallik nazariyasi. 4.Pulning nominallik nazariyasi va uning manbalari. 5.Pulning miqdoriy nazariyasi. 6. Pulga keynsian, nokeynsian va boshqa qarashlar. 7.Pul nazariyasining yangicha talqin qilinishi.	2	2	Klaster usuli
7	Inflyatsiya va uning turlari. Pulning barqarorligini	1.Inflyatsiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari. 2.Inflyatsiyaning sotsial-	2	2	Muammoli vaziyat

	ta'minlash yo'llari	iqtisodiy oqibatlari. 3.Pul muomalasini barqarorlashtirish va inflyatsiyani bartaraf qilish yo'llari			
8	Kreditning zarurligi, mohiyati va funktsiyalari	1.Kredit tushunchasi va uni iqtisodiy kategoriya sifatida vujudga kelishi. 2.Fondlar (kapital)ning aylanishining o'ziga xos xususiyatlari va kreditning zarurligi. 3. Kreditning mohiyati va uning funktsiyalari. 4. Kredit qonuniyatlari va chegaralari. 5.Kreditning tamoyillari va ularning mohiyati	2	2	Aqliy xujum
9	Kredit munosabatlarining rivojlanish bosqichlari	1.Natural va tovar xo'jaligida kredit munosabatlarining yuzaga kelishi. 2.Kredit munosabatlari va kredit bozorining tarixiy rivojlanish jarayonlari. 3. Boshqariladigan kredit munosabatlariga o'tilishi. 4.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kredit munosabatlarining ahamiyati	2	2	Klaster usuli
10	Kredit turlari va shakllari	1.Kreditning asosiy shakllari va ularning tavsifi. 2.Kreditning turlari va ularning kreditlash jarayonidagi o'rni. 3.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditning roli va ahamiyati. 4.Ssuda kapitali, ssuda foizining mazmuni va uning funktsiyalari.	2	2	Ma]ruza - tortishuv,tag dimot

		5.Ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar. 6.Ssuda foizi normasi va uning o'zgarishi			
11	Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi	1.Banklarning kelib chiqish tarixi va uning mohiyati. 2.Banklarning funktsiyalari. 3.Bank tizimi va uning rivojlanish bosqichlari. 4.Banklarning turlari va ular faoliyatini o'ziga xos xususiyatlari. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi, uning pog'onalari, maqsad va vazifalari.	2	2	Aqliy xujum
12	Markaziy bank va uning funktsiyalari	1.Markaziy bankning vujudga kelishi va uning tuzilishi. 2.O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining maqsadi va vazifalari. 3.Banklarning banki sifatida Markaziy bankning faoliyati va davlat bilan aloqasi. 4.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyatining asosiy yo'nalishlari. 5.Ba'zi chet el Markaziy banklari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari.	2	2	Klaster usuli
13	Tijorat banklari va ularning funktsiyalari	1.Bank faoliyatini tashkil qilishning iqtisodiy va xuquqiy asoslari. 2.Tijorat bankini tashkil qilish va boshqarish tizimi. 3.Tijorat banklarining tashkiliy tuzilishi. 4.Tijorat bankining funktsiyalariga qisqacha tavsif.	2	2	Aqliy xujum

		5.Tijorat banklarining turlari. 6.Tijorat banklari faoliyatini tartibga solish usullari.			
14	Tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalari.	1.Yuridik va jismoniy shaxslar pul mablag'larini jalb qilish bo'yicha passiv operatsiyalar. 2.Depozitlar va ularning turlari. 3.Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari va ularning turlari. 4.Banklarning vositachilik va boshqa operatsiyalari.	2	2	Ma]ruza - tortishuv,tag dimot
15	Nobank kredit tashkilotlari va ularning turlari.	1.Nobank kredit tashkilotlari va ularni vujudga kelishi. 2.Kredit kooperatsiyasi. kredit uyushmalari va ular faoliyatining asosiy yo'nalishlari. 3.Lombardlar va ularning vazifalari. 4.Mikrokredit tashkilotlari va ularning kredit tizimidagi o'rni. 5.Boshqa turdagi moliya-kredit muassasalari.	2	2	Del'fi", "Pinbord", "Klaster" usullari.
16	Kredit tizimi va uning barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar.	1.Bank tizimi faoliyatining barqarorligi. 2.Banklarning to'lovga qobiliyati to'g'risida tushuncha va uni ta'minlash yo'llari. 3.Bank likvidliligi va uni ta'minlash yo'llari. 4.Banklar va nobank kredit tashkilotlari faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillar. 5.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida tijorat banklari va nobank kredit tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlash borasidagi islohotlar va	2	2	Klaster usuli

		ularning mohiyati.			
17	Xalqaro valyuta munosabatlari va ularni tartibga solish masalalari.	1.Xalqaro iqtisodiy aloqalar - valyuta munosabatlarining asosi sifatida. 2.Valyuta tizimi va uning elementlari. 3.O'zbekiston Respublikasining valyuta munosabatlari va qonuniyatlari. 4.Valyuta kursi va uning turlari ta'sir qiluvchi omillar. 5.Valyuta tizimi va uning tulari. 6.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta munosabatlarini tartibga solish yo'llari.	2	2	“Klaster”, “Insert” usullari.
18	Xalqaro moliya institutlari va ularning turlari	1.Xalqaro moliya institutlarining tashkil topishi va maqsadi. 2.Xalqaro valyuta fondi(XVF)ning tashkil topishi va rivojlanishi. XVF ning maxsus fondlari. XVFning xalqaro valyuta-kredit munosabatlarini tartibga solishdagi roli. 3.Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB), uning tashkil topishi, maqsadi, vazifalari va tashkiliy tuzilishi. 4. Xalqaro rivojlantirish assotsiatsiyasi. 5. Xalqaro moliya korporatsiyasi. 6.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB), uning tuzilishi va asosiy vazifalari, maqsadi va tashkiliy tuzilishi. 7.Evropa hamjamiyatining mintaqaviy valyuta-kredit	2	2	”Blits-so'rov”, “Aqliy hujum”, “Interaktiv” , “Klaster”usu llari.

		va moliyaviy tashkilotlari. Yevropa investitsiya banki. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki.			
	Jami		36	36	

1.4.2. O'QUV MATERIALLARINING MAZMUNI.

Amaliy (seminar) mashg'ulotlarning namunaviy mavzusi va rejalari

1 -bob. “Pul nazariyasi”. (10-soat)

Ushbu bobni o'rganishda talabalar quyidagilarga e'tiborni qaratmoqlari zarur: Pulning nazariyasi. Pulning asosiy xususiyatlari: muomaladagi pul massasining chegaralanganligi; pulning bir - xilligi va bilish belgilari; bo'linishi; ixchamlik; uzok muddatlilik; to'lov vositasi sifatida foydalanish imkoniyati. Pulning metall nazariyasi, pulning nominal nazariyasi. Pul–maxsus turdagi tovar. Pul muomalasi muammosi. Tanga–qiymat belgisi. Pulning miqdoriy nazariyasi. I.Fisherning pulning miqdoriylik nazariyasiga qo'shgan xissasi. Pul kredit tabiati va uning rivojlanishi. Kredit pullarning uch asosiy turi: veksel, banknota va chek. . Zamonaviy pul massasining tashkiliy tuzilishi. M0, M1, M2, M3 – pul agregatlari. Keyns pul nazariyasi. Zamonaviy monetarizm. Milton Fridman nazariyasi. Pulning funktsiyalari. Ushbu bob bo'yicha quyidagi seminar mashg'ulotlari o'tkaziladi.

Seminar mashg'ulotlari o'tkazish uchun namunaviy reja.

Mavzu 1. «Pul, kredit va banklar» fanining predmeti va vazifalari (2 soat).

Reja:

- 1.«Pul, kredit va banklar» fanining predmeti va vazifalari.
- 2.Fanning boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi.
- 3.Bozor iqtisodiyotiga o'tishda fanning maqsadi va vazifalari.
- 4.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi

Mavzu 2. Pulning zarurligi, mohiyati, funktsiyalari va roli(2 soat).

Reja:

- 1.Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi.
- 2.Pulning mohiyati va uning xususiyatlari.
- 3.Pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti. Bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari.
- 4.Pulning funktsiyalari va ularga tavsif: pul qiymat o'lchovi, muomala vositasi, to'lov vositasi sifatida. Pul jamg'arma vositasi. Pul funktsiyalarining o'zaro bog'liqligi. Pulning turlari. Pulning iqtisodiyotdagi roli.

5. Iqtisodiyotni rivojlantirishda pul barqarorligini ta'minlashning o'rni.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «aqliy hujum» usuli yordamida talabalarga tushuntiriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarkatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muxokama qilinadi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar:

1. Pulning zarurligini asoslang.
2. Pulning mohiyati nimada?
3. Pulning funktsiyalari asosan nima sababdan yuzaga keladi?
4. Kredit pullarning zarurati nimada?
5. Jamg'arma vositasi funktsiyasining ijobiy va salbiy taraflarini izohlang.
6. Muomala vositasi funktsiyasining ahamiyati nimada?
7. Milliy pulimizning barqarorligini saqlay olish uchun nimalar qilish zarur?
8. Milliy valyutaning nima sababdan qadri tushadi?
9. Pul qiymat o'lchov funktsiyasini qanday bajaradi?
10. Pulning tovarligini isbotlovchi dalillar keltiring.

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun test savollari

1. Pul:
 - a) Xamma boshqa tovarlar uchun umumiy ekvivalent vazifasini bajaradi.
 - b) Xamma boshqa tovarlar singari o'zining qiymatiga ega.
 - s) Xamma boshqa tovarlar singari o'zining iste'mol qiymatiga ega.
 - d) Xamma tovarlar xarid etish vositasi bo'lib xizmat qiladi.
 - e) b va d javoblar to'g'ri
2. Qaysi mamlakatlarda pul vazifasini bug'doy bajargan?
 - a) Rimda
 - b) Afrikada
 - s) Qadimgi Misrda
 - d) Xitoyda
 - e) Mo'g'ilistonda
3. Pulning paydo bo'lishi:
 - a) Qiymatning oddiy va tasodifiy shaklining vujudga kelishi bilan bog'liq.
 - b) Qiymatning to'la yoki kengaygan shaklining vujudga kelishi bilan bog'liq.
 - s) Tovar ishlab chiqarish va ayirboshlash jarayonining tobora rivojlanib borishi bilan bog'liq.
 - d) Qiymatning umumiy ekvivalent shaklining vujudga kelishi bilan bog'liq.
 - e) a, b, c, d javoblar to'g'ri

4)Pul:

- a) Tovarlar qiymatini o'lcay oladi.
- b) Muomala vositasi vazifasini bajaradi.
- s) Jamg'arishning eng qulay usulidir.
- d) To'lov vositasi hisoblanadi
- e) a, b, c, d javoblar to'g'ri

Mavzu 3. Pul aylanishi va uning tarkibi

Reja:

- 1.Pul aylanishi haqida tushuncha va uning tuzilishi.
- 2.Pul aylanishining tarkibiy qismlari.
- 3.Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari.
- 4.Naqd pul aylanishi va uning xususiyatlari.
- 5.Naqd pulsiz hisob-kitoblarning asosiy shakllariga qisqacha tavsifnoma, ularning xususiyatlari va qo'llash imkoniyatlari.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «aqliy hujum» usuli yordamida talabalarga tushuntiriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarkatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muxokama qilinadi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar

1. Pul aylanishi deganda nimani tushunasiz?
2. Pul aylanishi o'zining harakat doirasida necha ko'rinishda bo'ladi?
3. Pul agregati nima?
4. Pul agregati qanday boshqariladi?
5. Muomala uchun zarur bo'lgan pul miqdori qanday aniqlanadi?
6. Naqd pulsiz oborot nima?
7. Naqd pulsiz hisoblashuvlarni qanday turlarini bilasiz?
8. Naqd pulsiz hisoblashuvlarni iqtisodiyotga qanday taosiri bor?
9. To'lov talabnomasi bilan hisoblashuvlarni iqtisodiyotga qanday ta'siri bor.
- 10.CHEK bilan hisoblashuvlar qanday amalga oshiriladi?

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun test savollari.

1.Naqd pulsiz hisob-kitob deganda nima tushuniladi?

- a)Naqd pul ishlatmasdan pul mablag'larini schyotdan-schyotga o'tkazish tushuniladi
- v)Naqd pul ishtirokisiz sotuvchi va sotib oluvchi schyotlarida yozuv orqali amalga oshiriladigan hisob-kitob tushuniladi
- s)Pul oborotining asosiy qismi (90%dan ortiqrog'i) ni tashkil qiluvchi hisob-kitob tushuniladi
- d)A va V javoblar to'g'ri

2. Mol yetkazib beruvchi uchun juda qulay hisoblangan hisob-kitob shaklini ko'rsating

a)Hujjatlashtirilgan akkreditiv

v)Inkasso

s)*To'lov topshiriqnomasi

d)To'lov-talabnoma topshiriqnomalari

3.Quyidagilarning qaysi biri naqd pulsiz hisob-kitoblar shakliga taaluqli?

a) Aktsept

v)Akkreditiv

s)CHek

d)Inkasso

4. Pul muomalasida qanday pullar ishtirok etadi?

a)Faqat naqd pul ishtirok etadi Faqat naqd pul bo'lmagan pul ishtirok etadi

v)Faqat naqd pul bo'lmagan pul ishtirok etadi

s)Faqat real pullar qatnashadi

d)Naqd pul va naqd bo'lmagan pullar ishtirok etadi

Mavzu 4. Pul muomalasini tashkil qilish va pul massasi

Reja:

- 1.Pul yaratish mexanizmi.
- 2.Pul muomalasi qonuni.
- 3.Muomaladagi pul massasi va uni boshqarish.
- 4.Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga solish amaliyoti.
- 5.O'zbekistonda pul agregatlari va ularning xususiyatlari.
- 6.Pul kredit siyosati va uning asosiy yo'nalishlari.
- 7.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul muomalasini tartibga solish va barqarorlashtirishda
- 6.Markaziy bankning roli.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar.

1. Pul muomalasini tashkil qilish asoslari kassa aylanish prognozi, uning tarkibiy qismlarini tushuntiring.
- 2.Pul muomalasi qonunining mohiyatini tushuntiring?
- 3.Muomala uchun zarur bo'lgan pul miqdori qanday aniqlanadi va u qaysi omillarga bog'liq?
- 4.Pul massasi nima va u nimaga bog'liq?
- 5.Pul agregatlarini sanang va asoslab bering.
- 6.Muomaladagi pul massasini qaysi yo'llar bilan tartibga solish mumkin?
- 7.Monetar siyosatning mohiyatini qanday tushunasiz?

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun topshiriqlar :
1-masala.

Jadval ma'lumotlari asosida quyidagilar hisoblab chiqilsin:

1) yillik o'sish sur'ati:

a) pul bazasi;

b) muomaladagi naqd pullar (agregat M0);

v) pul massasi (agregat M2);

g) keng pullar (agregat M2X);

2) pul multiplikatori miqdori;

3) naqd pullarning pul massasidagi (agregat M2) ulushi, %da.

Jadval

	01.01.10y.	01.01.11y.	01.01.12y.
<i>Zahira pullar (mlrd so'm)</i>	164,9	210,4	269,7
<i>jumladan, bankdan tashqari pullar</i>	103,8	130,4	187,8
<i>Talab qilib olinadigan depozitlar</i>	87,3	162,5	149,5
<i>Muddatli va jamg'arma depozitlar</i>	97,2	81,2	111,0
<i>Xorijiy valyutadagi depozitlar</i>	69,4	80,5	190,9

Yechim.

1a. Pul bazasining yillik o'sishi 2010 y. 27,6% (210,4: 164,9); 2009 y. - 28,2% (269,7: 210,4) ni tashkil qildi.

1b. Muomaladagi naqd pullar (agregat M0) yillik o'sishi 2010 y. 25,6% (130,4: 103,8); 2011 y. - 44,1% (187,8:130,4) ni tashkil qildi.

1v. Pul massasi (agregat M2) yillik o'sishini hisob-kitob qilish uchun pul massasi hajmini aniqlash lozim. 01.01.10y. holatida agregat M2 288,3 mlrd so'm (103,8+87,3+97,2); 01.01.11y. - 374,1 mlrd so'm (130,4+162,5+81,2); na 01.01.10y. - 448,3 mlrd so'm (187,8+149,5+111,0) bo'lgan. Bundan kelib chiqadiki, 2010y. agregat M2 o'sish sur'ati 29,8% (374,1: 288,3); 2011y. - 19,8% (448,3:374,1)ni tashkil etgan.

1g. Keng pullar (agregat M2X) yillik o'sishini hisob-kitob qilish uchun keng pullar hajmini aniqlash lozim. 01.01.10y. holatida agregat M2X 357,7 mlrd so'm (288,3+69,4); 01.01.11y. -454,6 mlrd so'm (374,1+80,5); 01.01.12y. - 559,3 mlrd so'm (448,3+111,0)ga teng bo'ldi. Bundan kelib chiqadiki, agregat M2X o'sish sur'ati 2010 y. 27,1% (454,6:357,7); 2011y. - 23,0% (559,3: 454,6)ni tashkil qildi.

2. Pul multiplikatori 01.01.10y. 1,75 (288,3: 164,9); 01.01.11y. - 1,77 (374,1: 210,4); 01.01.12y. -1,66(448,3:269,7)ni tashkil qildi.

3. Pul massasida (agregat M2) naqd pullar salmog'i 01.01.10y. - 36% (103,8: 288,3); 01.01.11y. -34,9% (130,4: 374,1); 01.01.12y. - 41,9% (187,8:448,3)ni tashkil qilgan.

2-masala.

Jadval ma'lumotlari asosida hisoblab chiqilsin:

1) pul massasining (agregat M2) oldingi davrga nisbatan o'sish yoki pasayish sur'ati;

2) umumiy pul massasida (agregat M2) naqd pul (agregat M0) salmog'i, so'ngra bu jarayondagi dinamika.

Jadval

	2011 y.		2012 y.	
	1.01	1.04	1.01	1.04
Jami (mlrd so'm)	374,1	360,4	448,3	473,8
jumladan:				
naqd pullar	130,4	119,1	187,8	174,1
talab qilib olinadigan, muddatli va jamg'arma depozitlar	243,7	241,3	174,1	299,7

3-masala.

Germaniya bo'yicha keltirilgan ma'lumotlar asosida quyidagilar aniqlansin:

1) turli agregatlar bo'yicha pul massasining o'sish sur'ati;

2) pul massasining ayrim agregatlari rivojlanishida ijobiy yoki salbiy tendentsiyalar.

	Agregat M1	Agregat M2	Agregat MZ
2008 y. (mlrd yevro)	916,9	1315,9	2181,8
2009 y. (mlrd yevro)	938,0	1330,9	2259,7
2010 y. (mlrd yevro)	1042,1	1454,3	2425,7
2011 y. (mlrd yevro)	1089,0	2583,2	2777,6
2012 y. (mlrd yevro)	1102,5	2559,1	2758,5

4-masala.

Ma'lumki, 2011 yil yanvarida naqd pul aylanmasi (agregat M0) 1093,1 mlrd DM, pul agregati (MZ) — 2746,9 mlrd DM, MB majburiy zahiralar stavkasi — 10%ga teng. Aniqlash kerak:

1) pul massasida (agregat MZ) naqd pul aylanmasi ulushi;

2) pul multiplikatori.

Pul muomalasining muhim tavsifnomasi pul bazasini hisob-kitob qilish hisoblanadi. *Pul bazasi* naqd pul, tijorat banklari korrespondentlik schetlaridagi mablag'lar va markaziy bankdagi majburiy zahiralar yig'indisini ifodalaydi.

Pul bazasini hisob-kitob qilish quyidagi formula aniqlanadi:

$$DB = N + K + O,$$

bu yerda:

N – naqd pul,

K – tijorat banklari korrespondentlik schetlaridagi mablag'lar,

O – markaziy bankdagi majburiy zahiralar.

5-masala.

Ma'lumki, 2012 y. Germaniyada muomaladagi naqd pullar 246,8 mlrd DM, tijorat banklarining korrespondentlik schetlaridagi mablag'lar — 2745,0 mlrd DM, markaziy bankdagi majburiy zahiralar — 39522 mlrd DMni tashkil qildi.

Echim. 2012 yil uchun pul bazasini hisoblab chiqamiz.

$$DB = 246,8 + 2745,0 + 39\,522 = 42\,513,8 \text{ mlrd DM.}$$

6-masala.

Jadval ma'lumotlaridan foydalanib:

- 1) har bir yil uchun pul bazasini hisoblab chiqing;
- 2) pul bazasi dinamikasini va uning butun mamlakat pul muomalasi uchun ahamiyatini aniqlang.

Jadval

Yillar	<i>Naqd pul, mlrd DM</i>	<i>Tijorat banklarining korrespondentlik schetlaridagi mablag'lar, mlrd DM</i>	<i>Markaziy bankdagi majburiy zahiralar, mlrd DM</i>
2010	241	2903,3	41721
2011	242,6	3043,8	46432

7-masala.

Ma'umki, 2010 y. yalpi milliy mahsulot hajmi 3549,6 mlrd DM, pul massasi (agregat M1) - 916,9 mlrd DMni tashkil qilgan. Pul muomalasi tezligini aniqlash talab etiladi.

Echim. Keltirilgan formuladan kelib chiqib, pul muomalasi tezligi quyidagicha bo'ladi: $5,87 = 3549,6:916,9$.

8-masala.

Jadval ma'lumotlari asosida aniqlang:

- 1) har yili pul muomalasi tezligi qanday;
- 2) pul muomalasi tezligi o'zgarishida qanday tendentsiya kuzatilmoqda?

Bunda shuni ehtiborga olish kerakki, pul muomalasi tezligining o'sishi pul massasi ortishiga teng, bu esa inflyatsiya jarayonlarining kuchayishiga xizmat qiladi.

Jadval

Yillar	YaMM mlrd DM	Pul massasi (agregat Ml), mlrd DM
2010	3601,1	938,0
2011	3678,6	1042,1

Real YaMMni (yoki YaMM o'zgaras narxlarida yalpi ichki mahsulot) tavsiflash uchun deflyatordan foydalaniladi. *Deflyator* bu – narx o'sishi indekslaridan biri bo'lib, u o'zgaras narxlarga qayta hisoblash koeffitsientini ifodalaydi.

$$ЯММ (ёки ЯИМ) дефлятори = \frac{T}{H}$$

bu yerda

T – joriy narxdagi YaMM (YaIM);

N – o'zgaras narxlarda YaMM (YaIM).

Mavzu 5. Pul tizimi tushunchasi, turlari va elementlari.

Reja.

1. Pul tizimi va uning asosiy elementlari.
2. Pul tizimining turlari va ularning evolyutsiyasi.
3. O'zbekiston Respublikasida pul tizimi rivojlanishining tarixi.
4. O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi (1991-1993 yillardagi pul muomalasi. So'mning muomalaga kiritilishi, 1994 yildagi pul islohoti). O'zbekiston Respublikasi pul tizimining amaldagi holati va asosiy maqsadi.

5. Pul tizimining barqarorligi. Turli mamlakatlarning pul tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari.

6. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida milliy valyutaning konvertabelligini ta'minlash yo'llari.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «aqliy hujum» usuli yordamida talabalarga tushuntiriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarqatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalarni guruhlariga ajratilgan holda, ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muhokama qilinadi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar :

1. Pul tizimi nima, uning qanday elementlari mavjud?
2. Bimetallizm va monometallizmning mohiyatini tushuntiring.
3. Monometallizm tizimining o'ziga xos xususiyatlarini sanab bering?

4. O'zbekiston Respublikasining pul tizimi to'g'risida nimalarni bilasiz. Uning elementlarini sanab bering?
5. Rivojlangan davlatlarning pul tizimining qanday xususiyatli tomonlarini bilasiz?
6. So'm qachon muomalaga kiritilgan?
7. Qadimiy pullar to'g'risida nimalarni bilasiz?
8. Sizningcha so'mning barqarorligini ta'minlash uchun nimalarga e'tibor berish lozim?
9. Emissiya tizimi nima?
10. Baho masshtabi nimani anglatadi?

Talabalar bilimni nazorat qilish uchun test savollari

1. Pul tizimi deganda:

- *A) Pul muomalasini qonuniy va mutanosib ravishda tashkil qilishda kuyiladigan uslublar majmuasi tushuniladi.
- B) Parallel valyutalar tizimi tushuniladi.
- C) Ikki yoklama valyuta tizimi tushuniladi.
- D) To'g'ri javob yo'q.

2. Bimetallizm deganda:

- *A) Oltin va kumushga qonuniy tartibda umumiy ekvivalent rolini biriktirib qo'yilishi tushuniladi.
- B) Bitta metallga barcha tovarlar qiymatini o'zida aks ettiruvchi umumiy ekvivalent rolini biriktirib qo'yilishi tushuniladi.
- C) Pulni olqishlovchi nazariya tushuniladi.
- D) Oltinni pulning barcha vazifalarini bajarishda mahrum etilishi tushuniladi.

3. Monometallizm deganda:

- A) Parallel valyuta tizimiga qonuniy tartibda umumiy ekvivalent rolini biriktirib qo'yilishi tushuniladi.
- B) Ikki yoqlama valyuta tizimiga qonuniy tartibda umumiy ekvivalent rolini biriktirib qo'yilishi tushuniladi
- C) «Oqsoqlanuvchi» valyuta tizimiga qonuniy tartibda umumiy ekvivalent rolini biriktirib qo'yilishi tushuniladi
- *D) Bitta metallga barcha tovarlar qiymatini o'zida aks ettiruvchi umumiy ekvivalent rolining biriktirib qo'yilishi tushuniladi.

4. Parallel valyuta tizimida:

- A) Oltin va kumush tangalar qonuniy to'lov vositalari hisoblangan bo'lsalarda, kumush tangalarni zarb etish yopiq tarzda, oltin tangalarni zarb etish esa, erkin holda amalga oshiriladi.
- B) Oltin va kumush tangalar o'rtasidagi nisbat davlat tomonidan belgilab qo'yilgan.
- *C) Oltin va kumush tangalar o'rtasidagi nisbat bozor baholariga mos ravishda stixiyali tarzda o'rnatilgan.

D) «Bimetallizm o'zining kumush oyog'ida oqsab qolgan»

5.Oltinni demonitizatsiya qilish deganda uning:

A) Erkin zarb etilishi va muomalada bimalol harakatda bo'lishi tushuniladi.

*B) Pulning barcha vazifalarini bajarishdan mahrum etilishi tushuniladi.

C) Oltindan tezavratsiya maqsadlarida foydalanish tushuniladi.

D) Jismoniy shaxslar va davlatlar o'rtasida cheklangan miqdorda harakat qilish tushuniladi.

Mavzu 6. Pul nazariyasi. (2 soat)

Reja:

1.Pul nazariyalari to'g'risida umumiy tushuncha.

2.Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari.

3.Pulning metallik nazariyasi.

4.Pulning nominallik nazariyasi va uning manbalari.

5.Pulning miqdoriy nazariyasi.

6.Pulga keynsian, nokeynsian va boshqa qarashlar.

7.Pul nazariyasining yangicha talqin qilinishi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar :

1. Pul nazariyasi deganda nimani tushunasiz?

2. Pul nazariyasining qanday turlari mavjud?

3. Metall pul nazariyasining dastlabki asoschisi kim?

4. Metall pul nazariyasining asoschilari qanday g'oyani ilgari surdilar?

5. Ilk metall pul nazariyasi tarafdorlarining asosiy kamchiliklari nimada edi?

6. Nominalizm nazariyasi qachon paydo bo'ldi va uning asoschilari kimlar?

7. Nominalistlar qanday xulosaga keldilar va ularning kamchiligi nimada edi?

8. Miqdoriy nazariya qachon va qanday paydo bo'ldi?

9. Miqdoriy nazariyasi asoschilari kimlar va ular qanday g'oya bilan chiqishdi?

10. Fisher ta'limotiga ko'ra «sotib olish quvvatiga» ta'sir etuvchi olti omilni ko'rsating?

11. Monetarizm pul nazariyasi qachon paydo bo'la boshladi va uning asoschilari kimlar edi?

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun test savollari

1. Miqdoriylik nazariyasi namoyondalari:

A) Faqat qimmatbaho metallargina (oltin va kumush) pul vazifasini o'tay oladi deyishgan.

B) Jamiyatning boyligi faqat qimmatbaho metallarning mavjud zahirasi bilan o'lchanadi degan xulosaga kelishgan.

C) Qaysi jamiyatda oltin va kumush zahirasi ko'p bo'lsa, o'sha jamiyat boy hisoblanadi degan xulosaga kelishgan.

*D) Pulning xarid quvvati muomaladagi pul miqdoriga teskari proportsional degan xulosaga kelishgan.

2. Nominallik nazariyasi namoyondalari:

- A) Pulning xarid kobiliyati bozorda o'rnatiladi degan xulosaga kelishgan
- B) Muomalada emissiya qilingan barcha pullar yuradi degan xulosaga kelishgan
- C) Baholar darajasi pul miqdoriga to'g'ri proporsional degan xulosaga kelishgan
- *D) Pulning qiymati unda yozib qo'yilgan nominal bo'lishi va u davlat tomonidan belgilanishi lozim degan xulosaga kelishgan.

3. Metallik nazariyasi namoyondalari:

- *A) Oltin va kumush pulning barcha vazifalarini bajara oladi degan xulosaga kelishgan
- B) Muomaladagi pul miqdori va pulning aylanish tezligi pulning xarid quvvatini belgilovchi omil degan xulosaga kelishgan
- C) Baholarning tortilgan o'rtacha darajasi va tovarlar miqdori uning xarid quvvatini belgilovchi omil degan xulosaga kelishgan
- D) Bank depozitlarining summasi va depozit chek muomalasining tezligi pulning xarid kuvvatini belgilovchi omil degan xulosaga kelishgan

4. Quyidagi qarashlardan keynschilarga xos bo'lgan g'oyani toping:

- A) Pulga bo'lgan talab narxlarning mutlok darajasiga bog'lik.
- B) Pulga bo'lgan talab ishlab chiqarish miqyosiga bog'lik.
- *C) Pulga bo'lgan talab pul oboroti tezligiga bog'lik.
- D) Boylikni zarar ko'rish xataridan asrash uchun pul shaklida saqlash.

2-bob "Kredit asoslari" (6-soat)

Ushbu bobni o'rganishda talaba quyidagilarni o'zlashtirishi lozim: Kreditning zarurligi va mohiyati. Ssuda foizi, ssuda kapitali va kreditning iqtisodiy asoslari. Ssuda kapitali manbasi va harakat qilish shakllari. Kreditning asosiy funktsiyalari va tashkil qilish asoslari. Qaytarib berishlilik, muddatlilik, tulovlilik, ta'minlanganlik va ishonch. Kreditning shakllari va turlari. Sudxo'rlik krediti. Tijorat (kommertsiya savdo) krediti. Bank krediti. Davlat krediti. Iste'mol krediti. Xalkaro kredit. Ssuda foizi, mohiyati, turlari va ularga ta'sir qiluvchi omillar. Suzuvchi foiz stavkasi, qat'iy belgilangan foiz stavkasi. Kredit tizimi: mohiyati va kredit tizimining tashkiliy tuzilishi. Kredit tizimi turlari. Kredit nazariyasining asoslari. Kapitalni yaratish nazariyasi. Kreditning natural nazariyasi. Ushbu bob bo'yicha quyidagi seminar mashg'ulotlari o'tkaziladi.

Mavzu 7 Inflyatsiya va uning turlari. Pulning barqarorligini ta'minlash yo'llari.

Reja:

1. Inflyatsiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari.
2. Inflyatsiyaning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari.
3. Pul muomalasini barqarorlashtirish va inflyatsiyani bartaraf qilish yo'llari.
4. Pul islohotlari va uni pul muomalasini barqarorlashtirishdagi o'rni.
5. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida
6. Markaziy bank pul-kredit siyosatining o'ziga xos xususiyatlari.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «Blits-so'rov, birgalikda o'qiymiz, iqtisodiy esse, "kredit" so'ziga klaster, munozara» usullari yordamida olib boriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarqatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalarni guruhlariga ajratilgan holda, ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muhokama qilinadi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar

1. Inflyatsiyani bartaraf qilishga qaratilgan chora tadbirlar
2. Inflyatsiyaga qarshi chora-tadbirlar qanday olib boriladi?
3. Inflyatsiyaning kelib chiqishining sabablarini qanday izohlaysiz?
4. Respublikamizda inflyatsiyani oldini olish qay darajada rivojlangan?
5. Import qilingan inflyatsiya nima?
6. Davlat tomonidan olib boriladigan inflyatsiyaga qarshi choralar qanachalik samara beradi?
7. Inflyatsiyaning ijtimoiy oqibatlari
8. Inflyatsiyaning iqtisodiy oqibatlari

O'quv topshiriqlari

- 1-guruh. Inflyatsiyaning salbiy oqibatlarini sanang
- 2-guruh Davlatning inflyatsiyaga qarshi siyosatini tushuntiring

2-ilova

Guruh ishlarini baholash jadvali

Guruh	Javobning to'liqligi, Aniqligi va tushunarligi (mak 0,8)	Berilayotgan ma'lumotning ko'rinishi (mak 0,5)	Guruh a'zolarining faolligi (mak 0,2)	Jami ballar
1				
2				
3				

Talabalar bilimini mustahkamlash uchun test savollari:

1. Inflyatsiya deganda:

- A) Muomalada keragidan ortiqcha pulning paydo bo'lishi tushuniladi.
- B) Narx-navo o'sib ketishi tushuniladi.
- C) Pulning qadr-qiymati va harid qobiliyatining pasayishi tushuniladi.
- *D) Pulning qadrsizlanishi, obro'sizlanishi tushuniladi.

2. Quyidagi qayd etilganlarning qaysi biri inflyatsiyani vujudga keltiruvchi sabablar hisoblanadi?

- A) Davlat byudjeti taqchilligi
- B) Kreditning haddan tashqari rivojlanib ketishi.
- C) Mamlakat to'lov balansining passiv bo'lishi.
- *D) A, V, S javoblar to'g'ri.

3. Ortiqcha taklif ta'siri ostida vujudga kelgan inflyatsiya odatda:

- *A) Mahsulot birligiga ketgan harajatlarning ortishi oqibatida sodir bo'ladi.
- B) Muomaladagi tovarlarning jami talabdan orqada qolishi oqibatida sodir bo'ladi.
- C) Muomaladagi xizmatlarning jami talabdan orqada qolishi oqibatida sodir bo'ladi
- D) Muomaladagi tovarlar va xizmatlarning talabdan orqada qolishi narxning oshishi oqibatida sodir bo'ladi.

4. Inflyatsiya sharoitida:

- *A) Qarz berganlar yutsa, qarz olganlar yutqazadi.
- B) Pulga tenglashtirilgan qog'ozlar, sug'urta polisleri, aktsiyalar, obligatsiyalar, cheklar, sertifikatlarining real qiymati oshadi.
- C) Ishsizlar soni kamayib boradi.
- D) To'lov balansini taqchillik tomon o'rmaydi

5. Inflyatsiyaning iqtisodiy tanglik bilan birgalikda yuz berishi:

- A) O'rmonlovchi, evida bo'ladigan inflyatsiya deb ataladi.
- *B) Stagflyatsiya, deb ataladi.
- C) Suzib yuruvchi inflyatsiya deb ataladi.
- D) Yuguruvchi inflyatsiya yoki giperinflyatsiya deb ataladi.

6. Suzib yuruvchi inflyatsiya sharoitida:

- *A) Pul topishga intilish minimal darajaga tushadi.
- B) Narx-navoni mutlaqo tartibga solib bo'lmaydi.
- C) Pul ishlab chiqarishga qo'yilmasdan, qimmatli buyumlarga ayirboshlanadi.
- D) Korxona, tashkilotlar va aholi qadrsizlangan puldan qutulishga, pul – valyuta yig'ishga shoshiladi.

7. Antiinflyatsiyani qo'llash va ishlab chiqarishni rag'batlantirish maqsadida:
- A) Pul daromadlari (ish haqi, nafaqa, pensiya, xayriya to'lovlari) nazorat qilinib, ularning o'sishi cheklanadi yoki to'xtatiladi.
 - B) Ortiqcha pulni tovar bozoridan chiqarib, qantarib qo'yish uchun bank to'laydigan foiz oshiriladi.
 - *C) Ishlab chiqarishga solingan foyda soliqlardan ozod qilinadi.
 - D) Pul emissiyasi jiddiy cheklanadi yoki umuman to'xtatiladi.
8. Antiinflyatsiyani qo'llash va ishlab chiqarishni rag'batlantirish maqsadida:
- *A) Ishlab chiqarishga arzon kredit beriladi.
 - B) Banklararo kredit resurslari auktsionlari kengaytiriladi.
 - C) Davlatning qimmatli metallar hamda valyuta zahiralarini boyitishga harakat qilinadi.
 - D) Aktiv to'lov balansiga erishishga intiladi.
9. Antiinflyatsiyani qo'llash va pul massasining ortishini cheklash maqsadida:
- A) Eksport-import bo'yicha imtiyozlar beriladi.
 - *B) Pul to'lovlari (ish xaqi, nafaqa, pensiya, xayriya to'lovlari) nazorat qilinib, ularning o'sishi cheklanadi yoki to'xtatiladi.
 - C) Yangi ishga qo'l urgan korxonalarga byudjetdan subsidiya ajratiladi.
 - D) Firmalardan olinadigan daromad soliqlari kamaytiriladi.

Mavzu 8. Kreditning zarurligi, mohiyati va funktsiyalari

(2 soat)

Reja:

1. Kredit tushunchasi va uni iqtisodiy kategoriya sifatida vujudga kelishi
 2. Fondlar (kapital)ning aylanishining o'ziga xos xususiyatlari va kreditning zarurligi.
 3. Kreditning mohiyati va uning funktsiyalari. Kredit qonuniyatlari va chegaralari.
 4. Kreditning tamoyillari va ularning mohiyati. Kreditning bozor iqtisodiyotidagi roli.
 5. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
- Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «Blits-so'rov, birgalikda o'qiymiz, iqtisodiy esse, "kredit", so'ziga klaster, munozara» usuli yordamida olib boriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarkatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalarni guruhlariga ajratilgan holda, ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muxokama qilinadi.
1. Kredit nima?
 2. Kreditning mohiyatini tushuntirib bering?
 3. Kreditning zarurligi nimada?
 4. Kredit funktsiyalarini ayting?
 5. Kredit ittifoqlari haqida nima deya olasiz?

6. Kreditning harakat bosqichlarini tushuntiring.
7. Kredit nazariyalari asoschilari kimlar?

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun test savollari

1. Kredit – bu:

- a) korxonaning oborot mablag'lari;
- b) vaqtincha bo'sh turgan mablag'lar;
- *v) vaqtincha bo'sh turgan pul mablag'larini ma'lum muddatga, haq to'lash sharti bilan qarzga olish va qaytarib berish yuzasidan kelib chiqqan iqtisodiy munosabatlar yig'indisi;
- g) vaqtincha bo'sh turgan pul mablag'larini haq to'lash sharti bilan qarzga olish bilan bog'liq munosabatlar yig'indisi;
- d) to'g'ri javob yo'q.

2. Kredit ob'ekti nima?

- a) qazdor;
- b) qarz beruvchi;
- v) qarzga berilgan kredit qiymati;
- g) a va b javoblar to'g'ri.
- d) to'g'ri javob yo'q;

3. Kredit sub'ekti nima?

- a) qazdor;
- b) qarz beruvchi;
- v) to'g'ri javob yo'q;
- g) qarzga berilgan kredit qiymati;
- d) a va b javoblar to'g'ri

4. Kreditning nechta asosiy funktsiyasi mavjud?

- a) 4 ta
- b) 5 ta
- v) 3 ta
- g) 6 ta
- d) to'g'ri javob yo'q.

Talabalar mustaqil ishlashi uchun topshiriqlar

1-masala.

Korxona ikki yil muddatga yillik 15% stavkada 100 mln so'm kredit oldi, kredit muddati tugagach, u ssudani foizlar bilan qaytarib berishi lozim. Korxona qancha pul to'lashi lozim? Foizlar oddiy.

2-masala.

Firma bir yil muddatga yillik 16% stavkada 300 mln so'm miqdorida kredit oldi. To'lanadigan kredit miqdorini aniqlang.

3-masala.

Yosh oila bankdan uy-joy qurilishi uchun yillik 16% oddiy stavkada uch yil muddatga 60 mln so'm miqdorida ssuda oldi. Kredit miqdori va foizlarni aniqlang.

4-masala.

«Ipotekabank» tomonidan banklararo resurs bozorida 20 mln. so'mlik kredit "Asaka" bankiga berildi. Bunda kredit 18 martdan 18 maygacha berildi. Berilgan kredit bo'yicha 28 mart holatiga "Ipotekabank" oladigan daromadni hisoblang.

Bunda quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$Ye = t / t_0 * E_n$$

Bu yerda:

E_n - aniq bir operatsiya bo'yicha olinadigan umumiy daromad;

t_0 - daromad hisoblanadigan shartnoma muddati (shartnoma bo'yicha daromad hisoblanadigan muddat);

t - foiz hisoblanadigan muddat;

E – operatsiya bo'yicha aniq bir sanada olinadigan daromad.

5-masala

Bank faktoring xizmati haqi 40 ming so'mni va kredit bo'yicha yillik foiz 30% ni tashkil qilishi ma'lum. Hisob-kitobdagi mablag'lar aylanishining o'rtacha muddati 10 kunni tashkil qiladi deb hisoblab faktoring operatsiyasi bo'yicha kredit summasini aniqlang.

Talabalarni 3 guruhga bo'ladi, har biriga vazifa beradi

Guruhlar uchun topshiriqlar.

1-guruh.

1.Character, capacity, capital, conditions, collateral tushunchalarining mazmunini yoritish.

2.“Kredit” so'ziga klaster tuzing.

1- guruh.

1.Kreditlash tizimi tarkibi qanday? U bilan bog'liq qanday tushunchalar mavjud?

2.“Kredit turlari” tushunchasiga klaster tuzing.

2- guruh.

1.Kreditning asosiy funktsiyalari va ularning mazmuni qanday?

2.“Ssuda kapitali” tushunchasiga klaster tuzing.

3- guruh.

1.Kredit tamoyillari qanday?

2.“Kredit funktsiyalari” tushunchasiga klaster tuzing

“Insert usuli”

Insert - samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib-o'rganishda yordam beradi. Bunda ma'ruza mavzulari, kitob va boshqa materiallar oldindan talabaga vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib, «V; +; -; ?» belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Matnni belgilash tizimi

(v) - men bilgan narsani tasdiqlaydi.

(+) – yangi ma'lumot.

(-) – men bilgan narsaga zid.

(?) – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Insert jadvali

Tushunchalar	V	+	-	?
Kredit				
Kredit ob'ekti				
Kredit sub'ekti				
Ssuda kapitali				
Kredit funktsiyalari				
Kredit tamoyillari				
Kredit turlari				
Kredit foizi				

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar :

1. Kreditning nechta tamoyili bor?
2. Ssuda fondi va uni mazmunini tushuntirib bering?.
3. Kreditning qaytib berish tamoyili deganda nima tushunasiz?
4. Kreditning muddatligi tamoyilini ayting?
5. Kreditning tovar–moddiy boyliklar bilan ta'minlanganligi tamoyilini tushuntiring?
6. Kreditning maqsadliligi deganda nima tushunasiz ?
7. Kreditningboshqa iqtisodiy kategoriya sifatida boshka iqtisodiy kategoriyalar, jumladan, pul, moliya, baho, xo'jalik hisobi bilan uzviy aloqada bo'ladi. Buning asosiy sabablari nimada?

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun test savollari

- 1.Xozirgi kunda quyidagi garov **ob'ektlaridan** qaysi biri O'zbekiston Respublikasining bank amaliyotida qo'llanmoqda?
- A) Yer
- B) Xukumatning obligatsiyalari;
- C) To'lanmagan schyotlar;
- *D) Tovar-moddiy qiymatli buyumlar va narsalar;

2. Kreditning ta'minlanganlik **ob'ektlaridan** qaysi biri eng yuqori likvidlilik xususiyatiga ega?

- A) Yirik sanoat korxonalarining obligatsiyalari;
- B) Xukumatning obligatsiyalari;
- *C) Tovar moddiy qiymatliklar;
- D) Tulanmagan schyotlar;

3. Kreditning nechta tamoyili bor ?

- a) 5
- v) 7
- s) 8
- d) 6

4. Kreditning asosiy tamoyillari nimalardan iborat?

- a) qaytarib berishlilik, muddatlilik, maqsadlilik;
- b) muddatlilik, ta'minlanganlik, maqsadlilik, qaytarib berishlilik;
- v) qaytarib berishlilik, muddatlilik, ta'minlanganlik, maqsadlilik, to'lovlilik, samaradorlik;
- g) a va b;
- d) to'g'ri javob yo'q.

5. Qaysi davrdan boshlab kreditning pul shakliga o'tishi to'la– to'kis amalga oshirildi?

- a) kapitalistik davrda;
- b) ibtidoiy tuzilma davrida;
- v) feodalizm davrida;
- g) to'g'ri javob yo'q;
- d) a va b javoblar to'g'ri.

6. O'zbekiston Respublikasida kredit resurslari bozorining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan eng asosiy omillar nimalardan iborat?

- A) Kredit resurslariga bo'lgan talabning katta emasligi;
- *B) Banklararo raqobat muhitining to'la shakllanmaganligi;
- C) Vekselli va lombardli kreditlarning rivojlanmaganligi;
- D) Ochiq bozor operatsiyalarining rivojlanmaganligi.

Mavzu 9 Kredit munosabatlarining rivojlanish bosqichlari.

Reja:

1. Natural va tovar xo'jaligida kredit munosabatlarining yuzaga kelishi.
2. Kredit munosabatlari va kredit bozorining tarixiy rivojlanish jarayonlari.
3. Boshqariladigan kredit munosabatlariga o'tilishi.
4. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kredit munosabatlarining ahamiyati.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «Blits-so'rov, birgalikda o'qiymiz, iqtisodiy esse, munozara» usuli yordamida olib boriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarqatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalarni guruhlariga ajratilgan holda, ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muhokama qilinadi.

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar:

1. Tijorat krediti berishning qanday usullari mavjud?
2. Kreditning asosiy shakllarini ayting.
3. Istemolchi krediti va uni turlarini ayting.
4. Bank krediti va uni turlarini ayting.
5. Kontokorrent krediti qanday tartibda beriladi?
6. Kreditning asosiy turlari va shakllarini sanang.
7. Xalkaro kreditning tasnifini keltiring.
8. Faktoring, forfeyting deganda nimani tushunasiz?
9. Overdraft nima?
10. Alohida schyotlar orqali kredit berish qanday amalga oshiriladi?

Talabalar bilimini mustahkamlash uchun topshiriqlar:

1-topshiriq

«Farg'ona don» kompaniyasi «Ipoteka» aksionerlik tijorat banki bilan kontokorrent shartnomasi tuzmoqda. SHartnoma shartlari quyidagicha:

1. shartnomaning amal qilish muddati 1 yanvardan 1 iyulgacha (1 iyulda kontokorrent hisob bo'yicha operatsiyalar to'xtatiladi).
2. aktiv-passiv kontokorrent xisobraqam bo'yicha debet qoldiq limiti 400 ming so'mga teng.
3. kontokorrent xisobraqamni kredit qoldiq bo'yicha yillik foiz stavkasi 20%, bunda 15 martdan boshlab foiz o'zgaradi va 5%ga teng bo'lib qoladi.
4. kontokorrent hisobraqamni debet qoldiq bo'yicha yillik foiz stavkasi 30%ga teng, bunda 15 martdan boshlab foiz o'zgaradi va 10% ga teng bo'lib qoladi. Foizni o'zgarishi faqat zinapoyali usulda hisob-kitob qilishda hisobga olinadi.

Bir yildagi kunlar soni 360, yarim yildagi kunlar soni esa 180 kunga teng.

Kontokorrent shartnomani amal qilish vaqtida kontokorrent hisobraqamda quyidagi yozuvlar amalga oshirilgan:

- 5 yanvar-kredit 10 m.s, debet 30 m.s
- 20 yanvar-kredit 60 m.s, debet 50 m.s
- 28 fevral-kredit 200 m.s, debet 300 m.s
- 15 mart-kredit 30 m.s, debet 100 m.s
- 20 aprel-kredit 300 m.s, debet 350 m.s
- 10 may-kredit 10 m.s, debet 150 m.s
- 1 iyul-kredit 10 m.s, debet 120 m.s

agar kontokorrent krediti bo'yicha foizlarni hisoblashni 4ta usulidan foydalanilsa, hisobvaraqdagi mablag'lardan foydalanganligi uchun "Farg'ona don kompaniyasi" yoki "Ipoteka bank"i to'lashi kerak bo'lgan foiz summasini aniqlang:

- progressiv
- regressiv
- shtafel
- pogonali

Eslatma: progressiv usulda foizlar kreditni ochish to'g'risida haqiqatda xabar qilingan paytdan boshlab to hisobraqamni yakunlash paytigacha hisoblanadi. Regressiv usulda barcha yozuvlar muayyan boshlang'ich paytda diskontlangan va foiz hisobraqamni yakunlash paytigacha qoldiq summasiga boshlang'ich paytni ko'rsatgan holda hisoblanadi. Shtafel usulida foizlar muayyan yozuvni yozilgan paytdan boshlab, keyingi yozuv yozilguncha paytgacha alohida-alohida hisoblanadi, pog'onali usulda foiz summalari kreditni ayrim summalaridan kelib chiqib emas, balki «kreditlar», «investitsiyalar» hisobvarag'idagi olingan qoldiqdan kelib chiqib hisoblanadi.

Echilishi:

Echish uchun quyidagi formuladan foydalanamiz:

$$S = D/K * P * T: (P_1 * T_1),$$

Bu yerda S-mablag'dan foydalanganligi uchun to'lanadigan xaq(to'lov)

D/K-debet-kredit qoldiq;

P, P_1 -kredit uchun foiz;

T, T_1 -muddat;

Echishning shtafel usuli.

$$S_1(d) = ((30000 - 10000) * 30\% * 15 \text{ kun}) / (360 \text{ kun} * 100\%) = 250 \text{ s.}$$

$$S_2(d) = ((20000 + 50000 - 60000) * 30\% * 38 \text{ kun}) / (360 \text{ kun} * 100\%) = 316,7 \text{ s.}$$

Hisoblashni shtafelli usulida qoldiq doim debetli va shunga ko'ra «Farg'ona don» kompaniyasi «Ipoteka bank»iga kreditdan foydalanganligi uchun $S_1 + S_2 + S_3 + S_4 + S_5 + S_6 = 26625 \text{ s}$ to'laydi.

Hisob-kitobni pog'onali usuli

Pog'onali usul shtafel usulining bir qismi bo'lgan yoki unga o'xshash bo'lgani uchun, biz kontokorrent shartnomani amal qilish davrida debet va kredit operatsiyalar bo'yicha to'lovni o'zgarishi ro'y beradigan alohida holatni ko'rib chiqamiz:

$$S_1(D) = 20000 * 30\% * 15 / (360 * 100) = 250 \text{ s.}$$

$$S_2(D) = 10000 * 30\% * 15 / (360 * 100) = 316,7 \text{ s}$$

Hisob-kitobni progressiv usuli

Kreditdan foydalanishni hisoblangan davri 177 kunga teng.

$$S_1(D) = 30000 * 30\% * 177 / (360 * 100) = 4425 \text{ s}$$

$$S_2(D)=50000*30*162/(360*100)=6750s.$$

Kredit qismi bo'yicha foizlar:

$$S_1(k)=10000*20*177/(360*100)=980s.$$

$$S_2(k)=60000*20*162/(360*100)=5400s.$$

Natija kredit va debet qoldiq summalari o'rtasidagi farq sifatida hisoblanadi.

$S(D)-S(k)=78430-34140=44290$ so'mni «Farg'ona don» kompaniyasi «Ipoteka» bankiga shartnoma bo'yicha to'laydi.

Hisob-kitobni regressiv usuli

Hisob-kitobni bu usuli shartnomani tugash muddati noma'lum bo'lgan va shunga o'xshash sharoitlarda qo'llaniladi.

Debet qismi bo'yicha foizlar:

$$S_1(D)=S_{1,1}-S_{1,2};$$

$$S_{1,1}=180*30000*30/(360*100)=4500s.$$

$$S_{1,2}=4*30000*50/(360*100)=100s.$$

$$S_1(d)=4500-100=4400s.$$

$$S_2(d)=(50000*30*180/(360*100))-(50000*30*19/(360*100))=6710s.$$

Kredit qismi bo'yicha foizlar:

$$S_1(k)=(10000*20*180/(360*100))-(10000*20*4/(360*100))=980s.$$

$$S_2(k)=(60000*20*180/(360*100))-(60000*20*19/(360*100))=5370$$

Umumiy qoldiqni hisoblashda ma'lum bo'ldiki, «Farg'ona don» kompaniyasi «Ipoteka» bankiga kontokorrent hisobidagi debet qoldiq uchun to'laydi.

2-topshiriq

A banki B firma bilan kontokorrent shartnoma tuzadi. Kontokorrent shartnomaga muvofiq qarzdorni kontokorrent hisob debet qoldigi bo'yicha to'laydigan foizi yillik 40%ga, kreditorni kontokorrent hisob kredit qoldigi bo'yicha to'laydigan foizi esa yillik 30%ga teng.

Kontokorrent shartnomada A banki operatsiyalardan foiz olishdan tashqari, o'z xizmatlari uchun komission yig'imlar olishi ko'rsatilgan. Komission yig'im har bir operatsiyadan ularni bank uchun xatarlilik darajasiga qarab olinadi. Barcha operatsiyalar xatarlilik darajasi bo'yicha uch guruhga bo'lingan:

1. Ta'minot yo'q-yozuv summasidan 0,1%;
2. Qiyin sotiladigan ta'minot-yozuv summasidan 0,05%;
3. Likvid ta'minot-yozuv summasidan 0,02%;

kreditlash limiti 500m.s.ga teng. 1 yilda 360 kun. Kontokorrent shartnoma 1998 yil 1.01da imzolangan kundan boshlab tugaydigan kungacha (uni ham qo'shgan xolda) amal qiladi.

B firmaga ochilgan kontokorrent hisob bo'yicha quyidagi yozuvlar bajarilgan:

1. 10 yanvar-hisob debeti 100 m.s;
2. 20 yanvar-hisob krediti 50 m.s;
3. 15 mart-hisob debeti 300 m.s;
4. 10 may-hisob krediti 800 m.s;
5. 10 iyun-hisob debeti 700 m.s;
6. 30 iyun-hisob krediti 100 m.s;

10.01 yozuvi qimmatli qog'ozlar bilan, 15.03 qandillar bilan, 10.06 yozuvi barqaror moliyaviy ahvolga ega bo'lgan «rassvet» tijorat banki kafolati bilan ta'minlangan.

Kredit haqi tarkibiga komission yig'imlar qo'yiladigan, kredit uchun foiz shtafel usulida hisoblanadigan holda, kontokorrent holatidan foydalanganligi uchun to'lov miqdorini aniqlang.

Echilishi:

Shtafel usulida yechish usuli (tartibi) 1-topshiriqda ko'rsatilgan.

Komission foizni hisoblash usulini keltiramiz.

1. yozuv bo'yicha foiz quyidagicha hisoblanadi;

$$K=100000*0,02/100=20 \text{ s.}$$

2. yozuv bo'yicha:

$$K=300000*0,05/100=150 \text{ s}$$

3. yozuv bo'yicha:

$$K=700000*0,02/100=140 \text{ s.}$$

3-topshiriq.

A banki B firmasi bilan kontokorrent shartnoma tuzdi. Kontokorrent shartnomaga muvofiq, qarzdor tomonidan kontokorrent hisobni debet qoldig'i bo'yicha to'laydigan foizi yillik 10%ga;

Kreditorning kontokorrent hisobining kredit qoldig'i bo'yicha to'laydigan foizi esa yillik 5%ga teng.

Kontokorrent shartnomada ko'rsatilishicha A banki operatsiyalardan foiz olishdan tashqari, o'z xizmatlari uchun komission yig'imlar oladi. Komission yig'im qarz mablag'larini qo'yish xatari darajasidan qat'iy nazar, debet qoldiqning o'sish summasidan yillik 0,5% stavka bo'yicha olinadi.

Kreditlash limiti 200 m.s . bir yilda 360 kun. Kontokorrent shartnoma 2010 yil 1 martda imzolangan, shartnomani tugash sanasi 2010 yil 1 aprel. SHartnoma imzolangan kundan boshlab 31 martgacha (qo'shib hisoblaganda) amal qiladi.

B firmasiga ochilgan kontokorrent hisob bo'yicha quyidagi yozuvlar bajarilgan:

- 1 mart-hisob debeti 10 m.s.
- 5 mart-hisob krediti 20 m.s.
- 15 mart-hisob debeti 30 m.s.

18 mart-hisob krediti 90 m.s.

21 mart-hisob debeti 40 m.s.

31 mart-hisob debeti 100 m.s.

Uning tarkibiga komission yig'irlar va regressiv metodda hisoblanadigan kredit uchun foiz kiradigan shartda kontokorrent kreditdan foydalanish xaqini aniqlang.

Echilish:

$$K_1 = 100000 * 0,5 * 30 / 360 * 100 = 4,2s.$$

$$K_2 = 200000 * 0,5 * 15 / 360 * 100 = 6s.$$

$$K_3 = 400000 * 0,5 * 10 / 360 * 100 = 5,6s.$$

$$K_4 = 1000000 * 0,5 * 1 / 360 * 100 = 1,4s.$$

$$K_{umum} = 4,2 + 6 + 5,6 + 1,4 = 17,2s$$

Mavzu 10 Kredit turlari va shakllari. (2 soat)

Reja:

- 1.Kreditning asosiy shakllari va ularning tavsifi.
- 2.Kreditning turlari va ularning kreditlash jarayonidagi o'rni.
- 3.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
- 4.Ssuda kapitali, ssuda foizining mazmuni va uning funktsiyalari.
- 5.Ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar.
- 6.Ssuda foizi normasi va uning o'zgarishi.
- 7.Bozor munosabatlari sharoitida ssuda foizining roli.
- 8.Kreditning tamoyillari va ularning moxiyati.
- 9.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditlar bo'yicha foizlar o'sishining asosiy sabablari.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «muammoli seminar» tarzida o'tkaziladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarkatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalar guruhlariga ajratilgan holda ,ikki tomonning faol ishtiroki yordamida munozara qilinadi.

Mavzu 11. Banklarning kelib chiqishi va bank tizimi

Reja:

- 1.Banklarning kelib chiqish tarixi va uning mohiyati.
- 2.Banklarning funktsiyalari.
- 3.Bank tizimi va uning rivojlanish bosqichlari.
- 4.Banklarning turlari va ular faoliyatini o'ziga xos xususiyatlari.
- 5.O'zbekiston Respublikasi bank tizimi, uning pog'onalari, maqsad va vazifalari.

6.O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirishning ustuvor yo'nalishlari.

7.Xorijiy davlatlar bank tizimi va uni o'ziga xos xususiyatlari. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining bank tizimiga ta'siri.

Ushbu mavzu ilg'or pedagogik texnologiyalarning «aqliy hujum» usuli yordamida talabalarga tushuntiriladi, ya'ni talabalarga mavzuga taalluqli materiallar oldindan tarqatiladi va ularning mavzu bo'yicha o'zlashtirgan bilimlari dars jarayonida talabalarni guruhlariga ajratilgan holda, ikki tomonning faol ishtiroki yordamida muhokama qilinadi.

Mavzu 12. Markaziy bank va uning funktsiyalari.

Reja:

- 1.Markaziy bankning vujudga kelishi va uning tuzilishi.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining maqsadi va vazifalari.
- 3.Banklarning banki sifatida Markaziy bankning faoliyati va davlat bilan aloqasi.
4. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
5. Ba'zi chet el Markaziy banklari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari

Talabalar bilimini faollashtiruvchi savollar

1. Markaziy bank, uning vazifalari va funktsiyalarini ta'riflang.
2. Markaziy bankning pul-kredit siyosatining asosiy instrumentlari nimalardan iborat?
3. Minimal majburiy rezervlar nega zarur?
- 4.Diskont siyosati va ochiq bozor siyosatini tushuntiring?
- 5.Markaziy bankning valyuta siyosati deganda nimani tushunasiz va u qanday amalga oshiriladi?
6. Devalvatsiya va revalvatsiyaning farqli tomonlarini tushuntiring.
7. Valyuta intervensiyasi nima?
8. Valyutaviy cheklanishlar deganda nimani tushuiasiz?

Mavzu yuzasidan masalalar

1.1 yil muxlat bilan 200 ming sumlik kredit berilgan 300 ming sum kaytarish sharti bilan. Foiz va xisob (diskant) stavkasini xisoblab chiking.

Metodik kursatma.

a) Foiz stavkasi summani boshlangich summaga nisbatan usish orkali aniklanadi. xisoblash formulasi:

$$r(t)= \frac{FV - PV}{PV}$$

Bunda:

$r(t)$ - foiz stavkasi

FV- kelajakdagi qiymat

PV- joriy qiymat

b) Xisob stavkasi (diskant) usgan kelajakdagi qiymatni summaga nisbatan olib aniklanadi.

$$d(t) = \frac{FV - PV}{FV}$$

2. Bank 6 oyga 10% lik stavka bilan 300.000 sumlik ssuda berdi. Karzni usishini xisoblang:

a) xar oyning oxirida ($n=1,2,3,4,5,6$);

b) 6oy utgandan keyin

Xisob formulasi

$$FV_n = PV * (1 + r * n)$$

Bunda:

FV_n –karzning kelajakdagi summasi

PV-kapitalning boshlangich summasi

n - vakt oraligi

r -foiz stavkasi

3. Siz 100.000 sumga egasiz va siz shu summani 5 yilda keyin kupaytirishni xoxlaysiz. Foiz stavkasi minimal axamiyatini ko'rsating.

4. Tashkilot bankdagi xisobida 1.5 mln. sumga ega, bank 28% yillik to'laydi. Xamma kapital bilan kushma korxona tuzishga imkoniyat bor, bunda kapitalni kupayishi 4 yildan keyin kutiladi. Bunday imkoniyatdan foydalansa buladimi ?

5. Bank 300.000 sumlik ssudani 2 yilga berdi. SHartnomada foiz tulash sharti kuyidagi buldi: birinchi yilga 60% xar bir keyingi yarim yillikda stavka 10% ga oshadi.

Aniklash kerak:

a) 12 yillik usish koeffitsentini

b) karzni usish kismini

Xisob formulasi:

$$a) A(n) = 1 + \sum (n_{s+1} - n_s) * V_s$$

Bunda:

n_s -foizlarni utkazish oraligini davomiyligini

$(n_{s+1} - n_s)$ -vakt buyicha xar bir keyingi intervalning xajmi;

r_s -xar bir intervaldagi foiz stavkasini xajmi

$$b) FV_n = PV * A(n)$$

6. karz oluvchi 6 oyida 60% yillik 500 ming Sum kaytarish sharti bilan kredit oldi. SHartnoma tuzilayotgan vaktida karz oluvchi qanday summani oldi va diskont nimaga teng ?

Xisob formulasi:

$$PV = \frac{FV}{(1 + r * n)}$$

7. Jamgarma bank 16% yillik taklif kilayapti 4yildan keyin 12 ming Sum xisobingizda bulishi uchun boshlangich kuyilma kancha summaga teng bulish kerak.

Xisob formulasi:

$$PV = \frac{FV}{(1 + r * n)}$$

8. 250.000 sumlik kredit 32% yillik stavkada kuyidagi muxlatlarga berildi.

a) 2 yil

b) 5 yil

v) 8 yil

xar bir muxlat oxiridagi karzning tulik summasini va usish koeffitsientini toping.

Xisob formulasi:

$$FV_n = PV * (1 + r)^n$$

Bunda:

$(1 + r)^n$ –usish koeffitsienti yoki kupayish faktari.

9. 20.000 sum 2 yillik muxlatga bank depazitiga kuyilgan. Depazit buyicha stavka 15% yillik. Depazit buyicha foizlar kvartalda bir marta utkaziladi. Depazitning xajmi oxirgi muxlatda kancha buladi?

Xisob formulasi

$$FV_n = PV * (1 + r/m)^{mn}$$

Bunda:

m- bir yillik ajatmalar davri sanasi

10. Ssuda buyicha foiz stavkasi birinchi yil 40% tashkil kiladi va ikkinchi yil 50% 2 yillik usish koeffitsienti nechaga teng?

Xisoblash formulasi:

$$S = (1 + r_1)^{n_1} * (1 + r_2)^{n_2} \dots (1 + r_k)^{n_k}$$

Bunda:

$r_1, r_2, \dots, r_k$ –davrlar buyicha foiz stavkalari

$n_1, n_2, \dots, n_k$ –ajratmalar davri

11. 20.000 sum 4 yilga bankka kuyilgan 36.2 ming Sum xajmni tashkil kildi. Foiz stavkasi aniklang. Xisoblash formulasi

$$r = \left(\frac{FV_n}{PV_n} \right)^{1/n} - 1$$

12. 5 yillik depozit tularanda uning summasi 30.000 sumni tashkil kiladi. Agar depozit buyicha stavka yillik 18% bulsa kuyilmani boshlangich summasini aniklang.

Xisoblash formulasi

$$PV_n = \frac{FV_n}{(1+r)^n}, \quad PV_n = FV_n / (1+r)^n$$

Bunda:

$(1+r)^n$ – diskantlash koeffitsienti

13. Turtinchi yilning oxirida 50.000 sumga ega bulish kerak. Qanday summani yilliga 24%lik banka kuyish kerak?

14. 3 yildan keyin 400.000 sum olish uchun qanday summa xozir investitsiya qilinishi kerak, 60% yillik stavka buyicha foizlar ajratilganda

a) xar bir kvartal oxirida

b) xar bir yarim yillikda

v) xar bir yil oxirida

Xisob formulasi

$$PV_n = FV * 1 / (1+r/m)^{mn}$$

Mavzu 13. Tijorat banklari va ularning funktsiyalari

Reja:

1. Bank faoliyatini tashkil qilishning iqtisodiy va xuquqiy asoslari.
2. Tijorat bankini tashkil qilish va boshqarish tizimi.
3. Tijorat banklarining tashkiliy tuzilishi.
4. Tijorat bankining funktsiyalariga qisqacha tavsif.
5. Tijorat banklarining turlari.
6. Tijorat banklari faoliyatini tartibga solish usullari.

1-masala.

Bankka 20000 so'mlik pul birligi yillik 10 % (d) ostida qo'yilgan bo'lsin. Agar hisob davri quyidagicha bo'lsa kapitalning yakuniy summasini toping:

a) 3 oy.

b) 1 oy

Echish.

Murakkab foizlarni dekursiv (d) hisoblashda:

$$K_{mn} = K E I_p / m m n, I_p / m = 1 + p / (100 E m),$$

bu yerda K_{mn} - yillik foiz stavkasi p % bo'lganda va kapitalizatsiya yiliga m marta o'tkazilgan sharoitda n yildan keyin kapitalning yakuniy qiymati.

a) $K = 20000E^{2.54} = 20000E^{(1+10/100E^4)} = 20000E^{1.104} = 22076$ p.b.

b) $K = 20000E^{10/1212} = 20000E^{(1+10/(100E^{12}))^{12}} = 20000E^{1.105} = 22094$ p.b.

Murakkab foizlarni antisipativ (a) hisoblashda:

$$K_{mn} = KEIq/mmn, Iq/m = 100m/(100m-q),$$

bu yerda q - yillik foiz

a) $K = 20000E^{(100E^4/(100E^4-10))} = 20000E^{1.107} = 22132$ p.b.

b) $K = 20000E^{(100E^{12}/(100E-10))^{12}} = 20000E^{1.106} = 22132$ p.b.

2-masala.

Bankdagi omonatlardan biri bo'yicha 20 yil davomida 200000 p.b. jamg'arilgan. Agar yillik foiz stavkasi (d) 8% ga teng bo'lsa, schyotga dastlabki qo'yilgan summani aniqlang.

Echish.

$$K_0 = K_n E^{-n} = K_n E^{II8\%20} = K_n E^{(1+p/100)^{-n}} = 200000E^{(1+8/100)^{-20}} = 200000E^{0.21454} = 42909$$
 p.b.

bu yerda $r = (1+p/100)$ – murakkab dekursiv koeffitsient.

3-masala.

Har uch oyda bankka 500 p.b. dan qo'yiladi. Yillik foiz stavkasi 8% va yillik kapitalizatsiya qo'llanilganda 10-yilning oxiriga jami summa qanchani tashkil etadi?

Echish.

Avval 8% lik yillik foiz stavkasi uchun solishtirma stavkani aniqlab olamiz:
 $= 1.9427\%$

Keyin olingan solishtirma stavkani quyidagi formulaga joylashtiramiz:

$$S_{vmn} = uE, \text{ bu yerda } r_k = 1 + p_k/100,$$

bu yerda v -hisobot davridagi omonatlar soni,

n -yillar soni,

m -bir yildagi kapitallashtirishlar soni.

u holda:

$$r_k = 1 + 1.9427/100 = 1.0194$$

$$S_4E^{10} = 500E = 500E^{60.8157} = 30407.84$$
 p.b.

4-masala.

4000 pul birligiga (p.b.) teng bo'lgan kapital yillik 5 % ostida 80 kunga bankka qo'yilgan. Uning yakuniy miqdori qancha bo'ladi?

Echish.

1 usul.

$$K' = K + I = 4000 + 44 = 4044,$$

bu yerda K – foydalangani uchun qarz oluvchi muayyan foiz to'laydigan kapital yoki qarz;

I – qarz oluchi tomonidan pul ssudasidan foydalanilgani uchun kreditor oluvchi foiz to'lovi yoki daromad;

p – qarz oluvchi 100 p.b. dan foydalanilganligi uchun qancha p.b. to'lashi kerakligini ko'rsatuvchi foiz stavkasi;

d – kunlarda ifodalangan vaqt;

360 – yildagi kunlar soni.

2 usul.

$$\text{Vaqt } t = 80/360 = 2/9.$$

$$K' = K + KEiEt = 4000(1 + 0.05E2/9) = 4044,$$

bu yerda i – birlik qismlarida ifodalangan foiz stavkasib

t – yillarda ifodalangan vaqt.

5-masala.

Agar kapitallashtirish uch oyda bir marta o'tkazilsa va dastlabki qo'yilma birinchi yil oxirida kiritilsa, yillik 8% stavkaga qo'yilgan 2000 p.b. bo'yicha yillik omonatlar qanchaga ko'payadi?

Echish.

$$u_1 = uEi2\%/III2\% = 2000E1.0824/4.204 = 514.93 \text{ p.b.}$$

$$S_{nm} = 514.93EIII2\%3E4 + 2000 = 514.93E13.6803 + 2000 = 9044.41 \text{ p.b.}$$

6-masala.

Har biri 5000 p.b. bo'lgan 10 ta postnumerando omonatlarning yillik 8% va kapitallashtirish har yarim yillikda amalga oshiriladigan sharoitdagi joriy qiymatini toping.

Echish.

Yillik kapitallashtirishda:

$$C_0 = aEIVpn = 5000EIV8\%10 = 5000E6.71 = 33550/$$

Mavzu 14. Tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalari**Reja:**

1. Yuridik va jismoniy shaxslar pul mablag'larini jalb qilish bo'yicha passiv operatsiyalar.
2. Depozitlar va ularning turlari.
3. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari va ularning turlari.
4. Banklarning vositachilik va boshqa operatsiyalari.

Masala № 1.

Tijorat banki tomonidan berilgan kreditlar to'g'risidagi ma'lumotlar quyidagi jadvalda keltirilgan. Bank muassasasi aktivlarini "Tijorat banklari aktivlarini tasniflash va ular bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni hisobga olish to'g'risidagi" nizomga muvofiq kreditlarni sifati bo'yicha guruhlariga ajrating.

№	Bank aktivlari	Yil boshiga		Yil oxiriga		Zahira normasi
		summa	%i	summa	%i	% da
1	2	3	4	5	6	7
1	O'z muddatida qaytirilgan kreditlar	450	*	680	*	*_
2	To'lov muddati 30 kungacha kechiktirib to'langan kreditlar	800	*	850	*	*
3	To'lov muddati 120 kungacha kechiktirilgan kreditlar	600	*	420	*	*
4	To'lash muddati 180 kundan o'tgan kreditlar	300	*	250	*	*

Ushbu jadval ma'lumotlaridan foydalanib tijorat bankining aktivlari sifatini tahlil qiling. Jadvaldagi * belgisi o'rniga keltirilgan aktivlarga mos keluvchi zahira normasini aniqlang. Bank tomonidan ajratilgan umumiy zahira summasini aniqlang va ularni tegishli balans hisobvaraqlarida aks ettiring. Tijorat banki faoliyatiga baho bering.

Firmalar tijorat bankining filialiga material va xom oshyo sotib olish uchun kredit zarurligi to'g'risida murojaat qildi. Olinayotgan kredit uchun tovar moddiy qiymatliklar garovga qo'yilishini ma'lum. Qarzdor bank filialiga jami kredit paketi hujjatlarini taqdim qildi. Mijozning kreditga layoqatligini aniqlash uchun hisobot ma'lumotlaridan tashqari boshqa ishlab chiqarish bilan shug'ullanuvchi korxonalar to'g'risidagi ma'lumotlar mavjud. Ushbu korxonalar to'g'risidagi ko'rsatkichlar quyidagi jadvalda keltirilgan (mln.so'mda):

№	Ko'satkichlar nomlari	1-firma	2-firma	3-firma	4-firma
1	2	3	4	5	6
1.Hisobot ma'lumotlari					
1	Balans jami	40	18	32	26
2	Uzoq muddatli aktivlar	15	6	14	10
3	Oborot aktivlari shu	25	12	18	16
4	Zahira va xarajatlar	13	7	10,5	11
5	Qisqa muddatli majburiyatlar	12	7,5	15	17
6	Uzoq muddatli ssudalar va	1	2	1,5	-

	qarzlar				
7	O'z mablag'lari manbalari	27	9,5	15,5	9
8	Hisobot davrida mahsulot soti shdan tushgan tushum	189	126	144	54
9	Foyda	21	18	10,8	0,5
II. Boshqa ma'lumotlar					
1	Hisobot davrida aylanma mablag'larning o'rtacha qoldig'i	29,4	23,1	16	16,5
2	Oborot mablag'larining o'tgan yildagi aylanishi ko'rsatkichi (kunlarda)	61	63	36	90
3	O'tgan yildagi rentabellik ko'rsatkichlari (% da)	10,5	14,0	8,0	6,0

Yuqoridagi jadval ma'lumotlaridan foydalanib firmalarning kreditga layoqatlilik ko'rsatkichlarini aniqlang. Jumladan:

1. Kreditga layoqatlilikning asosiy ko'rsatkichlari:
2. Kreditga layoqatlilikning qo'shimcha ko'rsatkichlari:
3. Kreditga layoqatlilik ko'rsatkichlarini umumiy tahlil qilib hamda uni boshqa korxonalar bilan solishtirib xulosa yozing.

Tijorat banki hisobotlari asosida olingan ma'lumotlar quyidagi jadvalda keltirilgan:

№	Ko'rsatkichlar	(mln. so'm)
1	2	3
1	Kapital	150000
2	Qimmatli qog'ozlar bo'yicha yo'qotishlarni qoplash uchun zahira	140
3	Kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zahira	300
4	Boshqa yo'qotishlar uchun zahira	50

Bank umumiy aktivlari tarkibida riskli aktivlar ulushi:

1. 0 % li riskli aktivlar	0.1
2. 10 % li riskli aktivlar	0.05
3. 20 % li riskli aktivlar	0.55
4. 50 % li riskli aktivlar	0.18
5. 100 % li riskli aktivlar	0.12

Ushbu ma'lumotlar asosida quyidagilarni aniqlang:

1. Bank aktivlarining bank kapitali yetarliligini ta'minlash yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan maksimal miqdorini toping.

$$H_1 = \frac{K}{A_{\text{puck}} - P_{\text{kk}} - P_{\text{k}} - P_{\text{b}} + KPB + KPC} \times 100\%$$

Bu yerda:

N1- bank kapitali va riskka tortilgan aktivlari o'rtasidagi muvofiqlikni ko'rsatuvchi ko'rsatkich;

K- bank kapitali;

Arisk- risk hisobga olingan aktivlar summasi;

Rkk-qimmatli qog'ozlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun rezerv;

Rk- kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun rezerv;

Rb-boshqa operatsiyalar bo'yicha rezervlar;

KRV-balansdan tashqari schyotlarda aks ettiriladigan instrumentlar bo'yicha risklar (kafillik, kafolat, garov);

KRS-muddatli bitimlar bo'yicha kredit riski;

Bunda N1 ko'rsatkichni 10% deb olib masalani yeching.

$$A_{\text{maks}} = \frac{A_{\text{puckmax}}}{\sum_{i=1}^{i=n} Ka_i} = \frac{\frac{K \times 100}{H_1} + P_{\text{kk}} + P_{\text{k}} + P_{\text{b}} - KPB - KPC}{\sum_{u=1}^m Ka_i \times \frac{K_{\text{puck}}}{100}}$$

Amaks- aktivlarning maksimal miqdori;

Arisk maks-riskli aktivlarning maksimal miqdori;

Kai- i-aktivning risklilik darajasi;

Krisk i-riskli aktivga to'g'ri keladigan jami aktivdagi ulush;

$$Kai = \frac{A_i}{A}$$

Ai- i-aktiv summasi;

A - umumiy aktivlar summasi.

Masala № 2.

Tijorat bankida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish bo'yicha quyidagicha kurslar belgilangan. Bunda frantsuz frankining Rossiya rubliga oldi-sotdi qilish kursi quyidagicha:

№ kurslar miqdori valyuta birligi

1. xarid kursi 43.90 RUR 10 FF

2. sotish kursi 44.20 RUR 10 FF

Italiya lirasini va Rossiya rubli orasidagi ayriboshlash kurslari:

№ kurslar miqdori valyuta birligi

1. xarid kursi 13.90 RUR 1000 ITL

2. sotish kursi 15.20 RUR 1000 ITL

Yuqoridagi kurslar va kross-kursga muvofiq frantsuz frankining (FF) Italiya lirasiga (ITL) kursini aniqlang.

Masala № 3.

Quyidagi kurslar ma'lum bo'lsa:

№ Kurslar

1. xarid kursi 1 \$ USA 195 VF
2. sotish kursi 1 \$ USA 205 VF
3. xarid kursi 1 \$ USA 1201 UZS
4. sotish kursi 1 \$ USA 1209 UZS

Berilgan kurslar va kross-kursga muvofiq Venger forintining o'zbek so'miga kursini aniqlang.

Masala № 4.

Quyidagi kurslar berilgan bo'lsin:

№ Kurslar

1. xarid kursi 1 GBR 173.75 JPY
2. sotish kursi 1 GBR 174.55 JPY
3. xarid kursi 1 JPY 27.10 RUR
4. sotish kursi 1 JPY 28.00 RUR

Kross-kursga muvofiq Angliya funt-sterlingining (GBR) Rossiya rubliga (RUR) kursini aniqlang.

Masala № 5.

Quyidagi kurslar berilgan bo'lsa:

№ Kurslar

1. xarid kursi 1 YeURO 1370.00 UZBS
2. sotish kursi 1 YeURO 1390.00 UZBS
3. xarid kursi 1 \$ USA 1201.00 UZBS
4. sotish kursi 1 \$ USA 1209.00 UZBS

Kross-kurs asosida yevroning AQSH dollariga kursini aniqlang.

Masala № 6.

Quyidagi kurslar berilgan bo'lsin:

Kurslar

1. xarid kursi 1 YeURO 1.12 \$ USA
2. sotish kursi 1 YeURO 1.28 \$ USA
3. xarid kursi 1\$ USA 29.00 RUR
4. sotish kursi 1\$ USA 31.00 RUR

Berilgan kurslar va kross-kurga muvofiq yevroning Rossiya rubliga kursini aniqlang.

Ushbu masalalarni yechishda quyidagi formulalardan foydalanish tavsiya qilinadi.

1-holat.

Valyuta kurslari A/V va A/S bo'lgan holatda:

№ Valyuta kurslari xarid kursi sotish kursi

1. A/V RAB1 NA birlik uchun RAB2 NA birlik uchun
2. A/S RAS2 NA birlik uchun RAB2 NA birlik uchun

Kross kursga muvofiq V valyutaning S valyutadagi xarid va sotish kurslari quyidagicha aniqlanadi:

RAS1 A/S xarid kursi

Xarid kursi = RAB2 A/V sotish kursi

Bu yerda:

A,V,S- valyuta turlari;

RAB1- V valyuta bir birligiga to'g'ri keladigan A valyutani xarid qilish kursi;

RAB2- V valyuta bir birligiga to'g'ri keladigan A valyutani sotib olish kursi;

RAC1- S valyuta bir birligiga to'g'ri keladigan A valyutani xarid qilish kursi;

RAC2- S valyuta bir birligiga to'g'ri keladigan A valyutani sotib olish kursi;

NA- A valyutaning V va S valyuta kurslariga kotirovkasida

O'rnatiladigan kotirovkalanadigan valyuta birligi miqdori.

(Masalan A valyuta AQSH dollari bo'lsin va 1 AQSH dollari 1 \$ USA=1200 UZBS bo'lsa, u holda NA=1 bo'ladi).

Mavzu 15. Nobank kredit tashkilotlari va ularning turlari.

Reja:

- 1.Nobank kredit tashkilotlari va ularni vujudga kelishi.
- 2.Kredit kooperatsiyasi. kredit uyushmalari va ular faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
- 3.Lombardlar va ularning vazifalari.
- 4.Mikrokredit tashkilotlari va ularning kredit tizimidagi o'rni.
- 5.Boshqa turdagi moliya-kredit muassasalari.
- 6.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida nobank kredit tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari.

2-masala.

Bankdagi omonatlardan biri bo'yicha 20 yil davomida 200000 p.b. jamg'arilgan. Agar yillik foiz stavkasi (d) 8% ga teng bo'lsa, schyotga dastlabki qo'yilgan summani aniqlang.

Echish.

$K_0 = K_n E r^{-n} = K_n E (1 + \frac{p}{100})^{-n} = 200000 E (1 + \frac{8}{100})^{-20}$

$= 200000 E 0.21454 = 42909 \text{ p.b.}$

bu yerda $r = (1 + \frac{p}{100})$ – murakkab dekursiv koeffitsient.

3-masala.

Har uch oyda bankka 500 p.b. dan qo'yiladi. Yillik foiz stavkasi 8% va yillik kapitalizatsiya qo'llanilganda 10-yilning oxiriga jami summa qanchani tashkil etadi?

Echish.

Avval 8% lik yillik foiz stavkasi uchun solishtirma stavkani aniqlab olamiz:
 $=1.9427\%$

Keyin olingan solishtirma stavkani quyidagi formulaga joylashtiramiz:

$S_{vmn}=uE$, bu yerda $r_k=1+p_k/100$,

bu yerda v -hisobot davridagi omonatlar soni,

n -yillar soni,

m -bir yildagi kapitallashtirishlar soni.

u holda:

$r_k=1+1.9427/100=1.0194$

$S_4E_{10}=500E=500E60.8157=30407.84$ p.b.

4-masala.

4000 pul birligiga (p.b.) teng bo'lgan kapital yillik 5 % ostida 80 kunga bankka qo'yilgan. Uning yakuniy miqdori qancha bo'ladi?

Echish.

1 usul.

$K'=K+I=4000+44=4044$,

bu yerda K – foydalangani uchun qarz oluvchi muayyan foiz to'laydigan kapital yoki qarz;

I – qarz oluchi tomonidan pul ssudasidan foydalanilgani uchun kreditor oluvchi foiz to'lovi yoki daromad;

p – qarz oluvchi 100 p.b. dan foydalanilganligi uchun qancha p.b. to'lashi kerakligini ko'rsatuvchi foiz stavkasi;

d – kunlarda ifodalangan vaqt;

360 – yildagi kunlar soni.

2 usul.

Vaqt $t=80/360=2/9$.

$K'=K+KEiEt=4000(1+0.05E2/9)=4044$,

bu yerda i – birlik qismlarida ifodalangan foiz stavkasib

t – yillarda ifodalangan vaqt.

Mavzu 16. Kredit tizimi va uning barqarorligiga ta'sir etuvchi omillar.

Reja:

- 1.Bank tizimi faoliyatining barqarorligi.
- 2.Banklarning to'lovga qobiliyati to'g'risida tushuncha va uni ta'minlash yo'llari.
- 3.Bank likvidiligi va uni ta'minlash yo'llari.
- 4.Banklar va nobank kredit tashkilotlari faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillar.
- 5.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida tijorat banklari va nobank kredit tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlash borasidagi islohotlar va ularning mohiyati.

Masala №1.

Tijorat banki filiali tomonidan taqdim qilingan kreditlar bo'yicha quyidagi ma'lumotlar mavjud. Bank filiali tomonidan berilgan kreditlar bo'yicha yil boshiga va yil oxiriga qoldiqlari ko'rsatilgan.

№	Kredit sifati	Yil boshiga mln.so'm	Yil oxiriga mil.so'm	Zahira me'yorida %
1	2	3	4	5
1	Yaxshi	34,2	61,0	-
2	Standart	12,0	22,0	10
3	Substandart	6,3	17,0	25
4	Shubhali	4,8	6,0	50
5	Umidsiz	2,7	2,5	100
	Jami	60,0	100,0	-

Tijorat _____banki tomonidan berilgan kreditlar xo'jalik yurituvchi sub'ektlar o'rtasida quyidagicha taqsimlangan:

Ko'rsatkichlar	yaxshi		standart		substandart		shubhali		shubhasiz	
	Summa	%	summa	%	summa	%	summa	%	summa	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Davlat korxona va tashkilotlari	80,00	27,36	1,50	1,80	5,00	0,32	0,00	0,00	0,00	0,00
Xususiy korxonalar	5,00	1,71	4,80	40,00	40,00	2,52	10,00	0,48	5,00	0,14
yakka tartibdagi tadbirkorlar	4,00	4,00	35,00	4,20	30,00	1,89	20,00	0,96	11,00	0,30
Jismoniy shaxslar	11,00	3,76	10,00	1,20	25,00	1,58	34,00	1,63	20,00	0,54
Jamoat tashkilotlari	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	36,00	1,73	64,00	1,73
Jami	100,00	34,20	100,00	12,00	100,00	6,30	100,00	4,80	100,00	2,70

Yuqoridagi jadval ma'lumotlari asosida tijorat banki bo'limining kredit portfelini yil boshi va yil oxiriga sifat jihatdan tahlil qiling hamda bank faoliyatiga baho bering. Tijorat banki tomonidan ssudalar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun tashkil qilinadigan zahira summasini aniqlang va bank balans hisobvaraqlarida aks ettirilishini ko'rsating.

Mavzu 17. Xalqaro valyuta munosabatlari va ularni tartibga solish masalalari.

Reja:

- 1.Xalqaro iqtisodiy aloqalar - valyuta munosabatlarining asosi sifatida.
- 2.Valyuta tizimi va uning elementlari.
- 3.O'zbekiston Respublikasining valyuta munosabatlari va qonuniyatlari.
- 4.Valyuta kursi va uning turlari ta'sir qiluvchi omillar. Valyuta tizimi va uning turlari.
- 5.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta munosabatlarini tartibga solish yo'llari.

Ushbu mavzuni o'rganishda talabalar e'tiborni quyidagilarga qaratmog'i lozim: Valyuta munosabatlari va valyuta sistemasini asosiy belgilari. Xalkaro valyuta munosabatlari: tushunchasi, ularni takror ishlab chikarish va savdo bilan to'g'ri hamda qaytma aloqasi.

Valyuta sistemasi, tushunchasi. Milliy, jahon va xalkaro valyuta sistemalari.

Valyuta bozorlari: tushunchasi, instituttsional struktura. Valyuta bozorida transmilliy korporatsiya va banklarni ahamiyati. Valyuta bozorlarini turlari.

CHet el valyutalarini kotirovkasi. Kotirovka metodlari: to'g'ri va egri. Kross – kurslar. Sotuvchilar va sotib oluvchilar kurslari. Marja va uni axamiyati. Banklararo valyutalar kursini aniqlashni uslubi sifatida – fiksing.

Valyuta operatsiyalarini tavsiflanishi. Valyuta pozitsiyasi (qiska, uzun) va ochik valyuta pozitsiyasida banklarni ko'rishi mumkin bo'lgan talofatlar. Darxol yetkazib berish bilan bog'lik bo'lgan valyuta operatsiyalari ("SPOT")

CHet el valyutasi bilan muddatli shartnomalar buyicha valyutalar kursi. Mukofot va diskont. "Autrayt" kursi. Muddatli shartnomalar buyicha valyuta kurslarini vvalyuta bozoridagi foiz stavkalari bilan uzaro alokasi.

Muddatli valyuta shartnomalaridagi, valyuta risklaridan Sug'urta qilish metodi sifatida foydalanish. Optsion shartlari asosida autrayt shartnomalari. Stellaj operatsiyasi. Valyuta chaykovchiligi: "Lidz end legz". Xedjirovanie.

"SVOP" operatsiyalari, mohiyati, maqsadi, axamiyati. "SVOP" bozori.

Valyuta artibraji. Valyuta arbitrajini okibatlari. Valyuta operatsiyalarini tartibga solish va nazorat. Foiz arbitraji.

Evrovalyuta bozorida valyuta operatsiyalari. Yevrovalyuta bozori tushunchasi, rivojlanish fa5ktorlari, uziga xos xususiyatlari, operatsiyalari. Xalkaro valyuta - kredit munosabatlarida yevrovalyuta bozorini axamiyati.

Xalkaro xisob – kitoblar balansi, tushunchasi va tavsiflanishi. Tulov balansi, uni asosi va mazmuni, tulov balansini turkumlanishi. Xisob – kitob balansi, uni tulov balansidan farki. Tulov balansiga ta'sir etuvchi uslublari.

Milliy va rezerv valyuta. Erkin almashinadigan valyuta. Xalkaro xisob – kitob pul birliklari. Xalkaro valyuta sistemasiga kuyiladigan talablar va ularni buzilishi. Xalkaro valyu.ta sistemasini evolyutsiyasi. Parij, Genuya, Bretton-

Vuds va Yamayka valyuta sistemalarini struktura printsiplari: ularni alokalari, bir-biridan farki. Yevropa valyuta sistemasini printsiplari.

Valyuta munosabatlarini davlat tomonidan tartibga solish. Valyuta siyosati: tushuncha, maqsad, shakillar. Diskont siyosati. Deviz siyosati, valyuta intervensiyasi – milliy va kollektiv. Valyuta paritetlarini va kurslarini rejimini tartibga solish. Belgilangan va tez uzgarib turadigan valyuta kursi. Kursni individual va kelishilgan xolda erkin uzgarib turishi.

Xalkaro valyuta – munosabatlarida oltinni axamiyati. Oltin demonetizatsiyasi xakida tushuncha, sabablari, karama – karshiliklari va okibatlar.

Mamlakatlar tulov balanslarini asosiy belgilari. Asosiy belgilari. AKSH, Angliya, FRG, Frantsiya, Yaponiya tulov balanslarini uziga xos xususiyatlari.

Xalkaro xisob – kitoblarni tushunchasi va sharoitlari. Korrespondentlik schyotlari. Xalkaro xisob-kitoblarda milliy valyuta va oltinni axamiyati. Tashki iqtisodiy shartnomalarni valyuta-moliyaviy va tulov sharoitlari.

Xalkaro xisob-kitoblarni shakllari. Xalkaro xisob-kitoblarni uziga xos xususiyatlari.

Valyuta risklari va shartlari. Oltig shartlari, uni bekor qilish sabablari. Valyuta va kupvalyutali shartlar, ularni shakllari, kullanish xususiyatlari. Kupvalyutali shartlarga xalkaro pul xisob-kitob birliklarini ishlatilishi. Komdinatsiyalashgan valyuta-tovar ogovorkasi.

Xalkaro kredit-iqtisodiy kategoriya sifatida. Mohiyati, funktsiyalari va axamiyati. Davlatlarni tashki savdosida kreditni axamiyati. Xalkaro kreditni shakllari.

Valyuta – kredit va moliya tashkilotlarini umumiy xarakteristikasi. Ularni vujudga keltirish sabablari, maqsadlari, axamiyati.

Xalkaro valyuta fondi. Xalkaro valyuta fondi resurslari va unda ovozlarni taqsimlanishi. Bu fondni boshkarilish tarkibi va uni xalkaro valyuta – kredit munosabatlaridagi axamiyati.

Xalkaro rekonstruktsiya va rivojlanish bankini gruppasi. Xalkaro rekonstruktsiya va rivojlanish bankini kredit siyosati, uni aktiv operatsiyalarini xarakteristikasi. Xalkaro rivojlanish assotsiatsiyasi va xalkaro moliya korporatsiyasi – xalkaro rekonstruktsiya va rivojlanish bankini filiallari, ularni faoliyatini uziga xos xususiyatlari.

Regional xalkaro rivojlanish banklari. Ularni paydo bulish shart sharoitlari, rivojlanish tendentsiyalari, tashkiliy tarkibi, resurslarini shakllanishi.

Mavzu 18. Xalqaro moliya institutlari va ularning turlari

Reja:

- 1.Xalqaro moliya institutlarining tashkil topishi va maqsadi.
- 2.Xalqaro valyuta fondi(XVF)ning tashkil topishi va rivojlanishi. XVF ning maxsus fondlari.
- 3.XVFning xalqaro valyuta-kredit munosabatlarini tartibga solishdagi roli.

4.Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB), uning tashkil topishi, maqsadi, vazifalari va tashkiliy tuzilishi.

5.Xalqaro rivojlantirish assotsiatsiyasi. Xalqaro moliya korporatsiyasi. 6.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB), uning tuzilishi va asosiy vazifalari, maqsadi va tashkiliy tuzilishi.

7.Evropa hamjamiyatining mintaqaviy valyuta-kredit va moliyaviy tashkilotlari.

8.Evropa investitsiya banki.

9.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki.

10. Xalqaro hisob-kitoblar banki va uning operatsiyalari.

11.Islom Taraqqiyot banki.

12.Osiyo taraqqiyot banki.

13.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida xalqaro moliya institutlarining o'рни.

Talabalar bilimini nazorat qilish uchun savollar:

1-masala.

Bankka 20000 so'mlik pul birligi yillik 10 % (d) ostida qo'yilgan bo'lsin. Agar hisob davri quyidagicha bo'lsa kapitalning yakuniy summasini toping:

a) 3 oy.

b) 1 oy

Echish.

Murakkab foizlarni dekursiv (d) hisoblashda:

$$K_{mn} = K E I_p / m m n, I_p / m = 1 + p / (100 E m),$$

bu yerda K_{mn} - yillik foiz stavkasi p % bo'lganda va kapitalizatsiya yiliga m marta o'tkazilgan sharoitda n yildan keyin kapitalning yakuniy qiymati.

a) $K = 20000 E I_{2.54} = 20000 E (1 + 10 / 100 E 4) 4 = 20000 E 1.104 = 22076$ p.b.

b) $K = 20000 E I_{10/1212} = 20000 E (1 + 10 / (100 E 12)) 12 = 20000 E 1.105 = 22094$ p.b.

Murakkab foizlarni antisipativ (a) hisoblashda:

$$K_{mn} = K E I_q / m m n, I_q / m = 100 m / (100 m - q),$$

bu yerda q - yillik foiz

a) $K = 20000 E (100 E 4 / (100 E 4 - 10)) 4 = 20000 E 1.107 = 22132$ p.b.

b) $K = 20000 E (100 E 12 / (100 E 12 - 10)) 12 = 20000 E 1.106 = 22132$ p.b.

2-masala.

Bankdagi omonatlardan biri bo'yicha 20 yil davomida 200000 p.b. jamg'arilgan. Agar yillik foiz stavkasi (d) 8% ga teng bo'lsa, schyotga dastlabki qo'yilgan summani aniqlang.

Echish.

$$K_0 = K_n E r^{-n} = K_n E I_{8\%20} = K_n E (1 + p / 100)^{-n} = 200000 E (1 + 8 / 100)^{-20} = 200000 E 0.21454 = 42909$$
 p.b.

bu yerda $r = (1 + p / 100)$ – murakkab dekursiv koeffitsient.

3-masala.

Har uch oyda bankka 500 p.b. dan qo'yiladi. Yillik foiz stavkasi 8% va yillik kapitalizatsiya qo'llanilganda 10-yilning oxiriga jami summa qanchani tashkil etadi?

Echish.

Avval 8% lik yillik foiz stavkasi uchun solishtirma stavkani aniqlab olamiz:
 $=1.9427\%$

Keyin olingan solishtirma stavkani quyidagi formulaga joylashtiramiz:

$S_{vmn}=uE$, bu yerda $r_k=1+p_k/100$,

bu yerda v -hisobot davridagi omonatlar soni,

n -yillar soni,

m -bir yildagi kapitallashtirishlar soni.

u holda:

$r_k=1+1.9427/100=1.0194$

$S_4E_{10}=500E=500E60.8157=30407.84$ p.b.

4-masala.

4000 pul birligiga (p.b.) teng bo'lgan kapital yillik 5 % ostida 80 kunga bankka qo'yilgan. Uning yakuniy miqdori qancha bo'ladi?

Echish.

1 usul.

$K'=K+I=4000+44=4044$,

bu yerda K – foydalangani uchun qarz oluvchi muayyan foiz to'laydigan kapital yoki qarz;

I – qarz oluchi tomonidan pul ssudasidan foydalanilgani uchun kreditor oluvchi foiz to'lovi yoki daromad;

p – qarz oluvchi 100 p.b. dan foydalanilganligi uchun qancha p.b. to'lashi kerakligini ko'rsatuvchi foiz stavkasi;

d – kunlarda ifodalangan vaqt;

360 – yildagi kunlar soni.

2 usul.

Vaqt $t=80/360=2/9$.

$K'=K+KEiEt=4000(1+0.05E2/9)=4044$,

bu yerda i – birlik qismlarida ifodalangan foiz stavkasib

t – yillarda ifodalangan vaqt.

5-masala.

Agar kapitallashtirish uch oyda bir marta o'tkazilsa va dastlabki qo'yilma birinchi yil oxirida kiritilsa, yillik 8% stavkaga qo'yilgan 2000 p.b. bo'yicha yillik omonatlar qanchaga ko'payadi?

Echish.

$$u_1 = u_{EI} 2\% / III 2\% = 2000 \text{ E } 1.0824 / 4.204 = 514.93 \text{ p.b.}$$

$$S_{nm} = 514.93 \text{ E } III 2\% 3 \text{ E } 4 + 2000 = 514.93 \text{ E } 13.6803 + 2000 = 9044.41 \text{ p.b.}$$

6-masala.

Har biri 5000 p.b. bo'lgan 10 ta postnumerando omonatlarning yillik 8% va kapitallashtirish har yarim yillikda amalga oshiriladigan sharoitdagi joriy qiymatini toping.

Echish.

Yillik kapitallashtirishda:

$$C_0 = a_{EIV} p_n = 5000 \text{ E } IV 8\% 10 = 5000 \text{ E } 6.71 = 33550 /$$

O'quv topshiriqlari**1-guruh.**

Quyidagi masalani yeching

Bankning mijozi bo'lgan korxona bankning aksiyalariga 1200 ming so'mga obuna bo'ldi. Bunda u bankka 300 ming so'm to'ladi. Aksiyalarning nominal bahosi 1000 ming Sum. Korxonaning harakatlarini izohlang.

2-guruh

Quyidagi masalani yeching

Bank korxonaga nominal bahosi 1000 ming so'm bo'lgan aksiyalarni ularning qoldiq bahosi uchun 900 ming so'm kelib tushgandan keyin sotdi. Bank bilan korxona o'rtasidagi munosabatlarni yoriting.

1-ilova**Guruh ishlarini baholash jadvali**

Guruh	Javobning to'liqligi, Aniqligi va tushunarligi (mak 0,8)	Berilayotgan ma'lumotning ko'rinishi (mak 0,5)	Guruh a'zolarining faolligi (mak 0,2)	Jami ballar
1				
2				
3				

2-ilova.

Munozara qatnashchilariga eslatma

1. Munozara munosabatlar yig'indisi emas, balki muammo yechimi uslubiyatidan iborat.
2. Ko'p gapirmasdan, boshqalarning so'zlashiga imkon ber.
3. Maqsadga erishish yo'lida xissiyotlarinni jilovlab, batafsil o'ylagan holda so'zla.
4. Raqiblarning vaziyatini o'rganib, ularga xurmat bilan murojaat qil.
5. Raqiblarning tomonidan aytilgan fikrlarga tanqidiy va mulohazali yondash.
6. Munozara predmeti bo'yicha chetga chiqmagan holda to'g'ri yondashib gapir.

Munozara reglamentini o'tkazish tartibi

1. Boshlovchi ma'ruza mavzusi va ma'ruzachilarning taqdimotlarin e'lon qiladi.
2. Ma'ruza 5 minut davom etadi.
3. Taqrizchi – 2 minut.
4. Raqib – ma'ruza mavzusi bo'yicha fikrlarini 1-3 minut taqdim etadi.
5. Jamoaviy muhokama – 5-10 minut.

O'quv topshiriqlari 1-guruh.

Quyidagi masalani yeching va izohlang.

Bank jismoniy shaxs bo'lgan aksiyadordan 10 ta nominal qiymati 1000 ming so'm bo'lgan oddiy aksiyani 1100 ming so'mga qaytarib sotib oldi. Bunday holdagi bank va mijoz o'rtasidagi operatsiyani yozma shaklda yoriting

2-guruh

Bank va mijoz o'rtasidagi operatsiyani yozma shaklda yoriting.

Bank jismoniy shaxs bo'lgan aksiyadorga nominal qiymati 1000 so'mdan bo'lgan 4 ta oddiy aksiyani 1150 sumdan qaytadan sotdi.

3-ilova.

“Insert usuli”

Insert - samarali o'qish va fikrlash uchun belgilashning interfaol tizimi hisoblanib, mustaqil o'qib-o'rganishda yordam beradi. Bunda ma'ruza mavzulari, kitob va boshqa materiallar oldindan talabaga vazifa qilib beriladi. Uni o'qib chiqib, «V; +; -; ?» belgilari orqali o'z fikrini ifodalaydi.

Matnni belgilash tizimi

(v) - men bilgan narsani tasdiqlaydi.

(+) – yangi ma'lumot.

(-) – men bilgan narsaga zid.

(?) – meni o'ylantirdi. Bu borada menga qo'shimcha ma'lumot zarur.

Insert jadvali

Tushunchalar	V	+	-	?
Qimmatli qog'oz				
Aktsiya				
Obligatsiya				
G'azna majburiyati				
Depozit sertifikatlar				
Listing				
Hosilaviy qimmatli qog'oz turlari				
Dividend				

Masala 1.

Tashkilot bankdan vekselъ oldi, vekselъ orkali u 10.000.000 sum olishi kerak (vekselni nominalъ qiymati). Olish vaktida veksilni narxi 8.000.000 sumni tashkil kildi. Foiz va xisob stavkasi (diskont) aniklansin.

«Pul, kredit va banklar»

fanidan 1-oraliq nazorat uchun talabalar bilimini baholash mezonlari.

Ball	Baho	Talabaning bilim darajasi
17-20	A'lo	Pul muomalasi qonunlarini,pul nazariyalarini bilish va ularni amalda qo'llay olish. Kredit nazariyalarini bilish va ularni amalda qo'llay olish. Nazorat savollariga to'liq javob berish. Xulosa va qaror qabul qilish Ijodiy fikrlay olish
14-16	Yaxshi	Pul muomalasi qonunlarini,pul nazariyalarini bilish va ularni amalda qo'llay olish. Kredit nazariyalarini bilish va ularni amalda qo'llay olish. Nazorat savollariga qisman javob berish.
11-13	Qoniqarli	Pul muomalasi qonunlarini,pul nazariyalarini bilish.Kredit nazariyalarini bilish
0-10	Qoniqarsiz	Bilmaslik

1-Oraliq nazorat uchun savollar

- 1.«Pul, kredit va banklar» fanining predmeti va vazifalari.
- 2.Fanning boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi.
3. Bozor iqtisodiyotiga o'tishda fanning maqsadi va vazifalari.
- 4.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi.
- 5.Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi.
- 6.Pulning mohiyati va uning xususiyatlari.
- 7.Pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti.
- 8.Bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari.
- 9.Pulning funktsiyalari va ularga tavsif: pul qiymat o'lchovi, muomala vositasi, to'lov vositasi sifatida.
- 10.Pul jamg'arma vositasi.
- 11.Pul funktsiyalarining o'zaro bog'liqligi.
- 12.Pulning turlari.
- 13.Pulning iqtisodiyotdagi roli.
- 14.Iqtisodiyotni rivojlantirishda pul barqarorligini ta'minlashning o'rni.
- 15.Pul aylanishi haqida tushuncha va uning tuzilishi.
- 16.Pul aylanishining tarkibiy qismlari.
- 17.Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari.
- 18.Naqd pul aylanishi va uning xususiyatlari.
- 19.Naqd pulsiz hisob-kitoblarning asosiy shakllariga qisqacha tavsifnoma, ularning xususiyatlari va qo'llash imkoniyatlari.
- 20.Pul yaratish mexanizmi.
- 21.Pul muomalasi qonuni.
- 21.Muomaladagi pul massasi va uni boshqarish.
- 22.Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga solish amaliyoti.
- 23.O'zbekistonda pul agregatlari va ularning xususiyatlari.
- 24.Pul kredit siyosati va uning asosiy yo'nalishlari.
- 25.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul muomalasini tartibga solish va barqarorlashtirishda Markaziy bankning roli.
- 26.Pul tizimi va uning asosiy elementlari.
- 27.Pul tizimining turlari va ularning evolyutsiyasi.
- 28.O'zbekiston Respublikasida pul tizimi rivojlanishining tarixi. 29.O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi(1991-1993 yillardagi pul muomalasi. So'mning muomalaga kiritilishi, 1994 yildagi pul islohoti).
- 30.O'zbekiston Respublikasi pul tizimining amaldagi holati va asosiy maqsadi.
- 31.Pul tizimining barqarorligi.

- 32.Turli mamlakatlarning pul tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari.
- 33.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida milliy valyutaning konvertabelligini ta'minlash yo'llari.
- 34.Pul nazariyalari to'g'risida umumiy tushuncha.
- 35.Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari. 36.Pulning metallik nazariyasi.
- 37.Pulning nominallik nazariyasi va uning manbalari.
- 38.Pulning miqdoriy nazariyasi.
- 39.Pulga keynsian, nokeynsian va boshqa qarashlar.
- 40.Pul nazariyasining yangicha talqin qilinishi.
- 41.Inflyatsiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari.
- 42.Inflyatsiyaning sotsial-iqtisodiy oqibatlar.
- 43.Pul muomalasini barqarorlashtirish va inflyatsiyani bartaraf qilish yo'llari.
- 44.Pul islohotlari va uni pul muomalasini barqarorlashtirishdagi o'rni.
- 45.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida Markaziy bank pul-kredit siyosatining o'ziga xos xususiyatlari.
- 46.Kredit tushunchasi va uni iqtisodiy kategoriya sifatida vujudga kelishi.
- 47.Fondlar (kapital)ning aylanishining o'ziga xos xususiyatlari va kreditning zarurligi.
- 48.Kreditning mohiyati va uning funksiyalari.
- 49.Kredit qonuniyatlari va chegaralari.
- 50.Kreditning tamoyillari va ularning mohiyati.
- 51.Kreditning bozor iqtisodiyotidagi roli.
- 52.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
- 53.Natural va tovar xo'jaligida kredit munosabatlarining yuzaga kelishi.
- 54.Kredit munosabatlari va kredit bozorining tarixiy rivojlanish jarayonlari.
- 55.Boshqariladigan kredit munosabatlariga o'tilishi.
- 56.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kredit munosabatlarining ahamiyati.

«**Pul, kredit va banklar**»fanidan 2-oraliq nazorat uchun talabalar bilimini baholash mezonlari.

Ball	Baho	Talabanning bilim darajasi
22-25	A'lo	Moliya va moliya tizimi haqida bilimga ega bo'lish ularni taxlil qila olish. Korxonalar moliyaviy resuslariva ularni tashkil topish manbalari, korxona moliyaviy hisoboti va uning turlari,buxgalteriya balansining tuzilishi va tarkibini bilish,korxona moliyaviy hisobotini tahlili kila olish va ijodiy fikrlar bildirish

		Bank tizimi, bank operatsiyalari va ularni amalga oshirish tartibini bilish va amalga qo'llay olish. Nazorat savollariga to'liq javob berish. Xulosa va qaror qabul qilish Ijodiy fikrlay olish
18-21	Yaxshi	Moliya va moliya tizimi haqida bilimga ega bo'lish ularni taxlil qila olish. Bank tizimi, bank operatsiyalari va ularni amalga oshirish tartibini bilish va amalga qo'llay olish. Nazorat savollariga qisman javob berish.
14-17	Qoniqarli	Moliya va moliya tizimi haqida bilimga ega bo'lish. Bank tizimi, bank operatsiyalari va ularni amalga oshirish tartibini bilish.va tasavurga ega bo'lish
0-13	Qoniqarsiz	Bilmaslik

2-Oraliq nazorat uchun savollar

- 1.Kreditning asosiy shakllari va ularning tavsifi.
- 2.Kreditning turlari va ularning kreditlash jarayonidagi o'rni.
- 3.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
- 4.Ssuda kapitali, ssuda foizining mazmuni va uning funktsiyalari.
- 5.Ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar.
- 6.Ssuda foizi normasi va uning o'zgarishi.
- 7.Bozor munosabatlari sharoitida ssuda foizining roli.
- 8.Kreditning tamoyillari va ularning moxiyati.
- 9.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditlar bo'yicha foizlar o'sishining asosiy sabablari.
- 10.Banklarning kelib chiqish tarixi va uning mohiyati.
- 11.Banklarning funktsiyalari.
- 12.Bank tizimi va uning rivojlanish bosqichlari.
- 13.Banklarning turlari va ular faoliyatini o'ziga xos xususiyatlari.
- 14.O'zbekiston Respublikasi bank tizimi, uning pog'onalari, maqsad va vazifalari.
- 15.O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirishning ustuvor yo'nalishlari.
- 16.Xorijiy davlatlar bank tizimi va uni o'ziga xos xususiyatlari.

17. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining bank tizimiga ta'siri.
18. Markaziy bankning vujudga kelishi va uning tuzilishi.
19. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining maqsadi va vazifalari.
20. Banklarning banki sifatida Markaziy bankning faoliyati va davlat bilan aloqasi.
21. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
22. Ba'zi chet el Markaziy banklari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari
23. Bank faoliyatini tashkil qilishning iqtisodiy va xuquqiy asoslari.
24. Tijorat bankini tashkil qilish va boshqarish tizimi.
25. Tijorat banklarining tashkiliy tuzilishi.
26. Tijorat bankining funktsiyalariga qisqacha tavsif.
26. Tijorat banklarining turlari.
27. Tijorat banklari faoliyatini tartibga solish usullari.
28. Yuridik va jismoniy shaxslar pul mablag'larini jalb qilish bo'yicha passiv operatsiyalar.
29. Depozitlar va ularning turlari.
30. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari va ularning turlari.
31. Banklarning vositachilik va boshqa operatsiyalari.
32. Nobank kredit tashkilotlari va ularni vujudga kelishi.
33. Kredit kooperatsiyasi. kredit uyushmalari va ular faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
34. Lombardlar va ularning vazifalari.
35. Mikrocredit tashkilotlari va ularning kredit tizimidagi o'rni.
36. Boshqa turdagi moliya-kredit muassasalari.
37. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida nobank kredit tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari.
38. Bank tizimi faoliyatining barqarorligi.
39. Banklarning to'lovga qobiliyati to'g'risida tushuncha va uni ta'minlash yo'llari.
40. Bank likvidliligi va uni ta'minlash yo'llari.
41. Banklar va nobank kredit tashkilotlari faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillar.
42. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida tijorat banklari va nobank kredit tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlash borasidagi islohotlar va ularning mohiyati.
43. Xalqaro iqtisodiy aloqalar - valyuta munosabatlarining asosi sifatida.
44. Valyuta tizimi va uning elementlari.
45. O'zbekiston Respublikasining valyuta munosabatlari va qonuniyatlari.
46. Valyuta kursi va uning turlari ta'sir qiluvchi omillar.
47. Valyuta tizimi va uning turlari.
48. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta munosabatlarini tartibga solish yo'llari.
49. Xalqaro moliya institutlarining tashkil topishi va maqsadi.

- 50.Xalqaro valyuta fondi(XVF)ning tashkil topishi va rivojlanishi.
- 51.XVF ning maxsus fondlari.
- 52.XVFning xalqaro valyuta-kredit munosabatlarini tartibga solishdagi roli.
- 53.Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB), uning tashkil topishi, maqsadi, vazifalari va tashkiliy tuzilishi.
- 54.Xalqaro rivojlantirish assotsiatsiyasi.
- 55.Xalqaro moliya korporatsiyasi.
- 56.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB), uning tuzilishi va asosiy vazifalari, maqsadi va tashkiliy tuzilishi.
- 57.Evropa hamjamiyatining mintaqaviy valyuta-kredit va moliyaviy tashkilotlari.
- 58.Evropa investitsiya banki.
- 59.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki.
- 60.Xalqaro hisob-kitoblar banki va uning operatsiyalari.
- 61.Islom Taraqqiyot banki.
- 62.Osiyo taraqqiyot banki.
- 63.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida xalqaro moliya institutlarining o'rni.

«Pul, kredit va banklar» fanidan
Yakuniy nazorat uchun savollar.

- 1.«Pul, kredit va banklar» fanining predmeti va vazifalari.
- 2.Fanning boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqligi.
3. Bozor iqtisodiyotiga o'tishda fanning maqsadi va vazifalari.
- 4.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi.
- 5.Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi.
- 6.Pulning mohiyati va uning xususiyatlari.
- 7.Pul tovar qiymatining umumiy ekvivalenti.
- 8.Bozor iqtisodiyoti sharoitida tovar ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatishning o'ziga xos xususiyatlari.
- 9.Pulning funktsiyalari va ularga tavsif: pul qiymat o'lchovi, muomala vositasi, to'lov vositasi sifatida.
- 10.Pul jamg'arma vositasi.
- 11.Pul funktsiyalarining o'zaro bog'liqligi.
- 12.Pulning turlari.
- 13.Pulning iqtisodiyotdagi roli.
- 14.Iqtisodiyotni rivojlantirishda pul barqarorligini ta'minlashning o'rni.
- 15.Pul aylanishi haqida tushuncha va uning tuzilishi.
- 16.Pul aylanishining tarkibiy qismlari.
- 17.Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari.
- 18.Naqd pul aylanishi va uning xususiyatlari.

- 19.Naqd pulsiz hisob-kitoblarning asosiy shakllariga qisqacha tavsifnoma, ularning xususiyatlari va qo'llash imkoniyatlari.
- 20.Pul yaratish mexanizmi.
- 21.Pul muomalasi qonuni.
- 21.Muomaladagi pul massasi va uni boshqarish.
- 22.Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga solish amaliyoti.
- 23.O'zbekistonda pul agregatlari va ularning xususiyatlari.
- 24.Pul kredit siyosati va uning asosiy yo'nalishlari.
- 25.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida pul muomalasini tartibga solish va barqarorlashtirishda Markaziy bankning roli.
- 26.Pul tizimi va uning asosiy elementlari.
- 27.Pul tizimining turlari va ularning evolyutsiyasi.
- 28.O'zbekiston Respublikasida pul tizimi rivojlanishining tarixi. 29.O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi(1991-1993 yillardagi pul muomalasi. So'mning muomalaga kiritilishi, 1994 yildagi pul islohoti).
- 30.O'zbekiston Respublikasi pul tizimining amaldagi holati va asosiy maqsadi.
- 31.Pul tizimining barqarorligi.
- 32.Turli mamlakatlarning pul tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari.
- 33.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida milliy valyutaning konvertabelligini ta'minlash yo'llari.
- 34.Pul nazariyalari to'g'risida umumiy tushuncha.
- 35.Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari. 36.Pulning metallik nazariyasi.
- 37.Pulning nominallik nazariyasi va uning manbalari.
- 38.Pulning miqdoriy nazariyasi.
- 39.Pulga keynsian, nokeynsian va boshqa qarashlar.
- 40.Pul nazariyasining yangicha talqin qilinishi.
- 41.Inflyatsiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari.
- 42.Inflyatsiyaning sotsial-iqtisodiy oqibatlari.
- 43.Pul muomalasini barqarorlashtirish va inflyatsiyani bartaraf qilish yo'llari.
- 44.Pul islohotlari va uni pul muomalasini barqarorlashtirishdagi o'rni.
- 45.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida Markaziy bank pul-kredit siyosatining o'ziga xos xususiyatlari.
- 46.Kredit tushunchasi va uni iqtisodiy kategoriya sifatida vujudga kelishi.
- 47.Fondlar (kapital)ning aylanishining o'ziga xos xususiyatlari va kreditning zarurligi.
- 48.Kreditning mohiyati va uning funktsiyalari.
- 49.Kredit qonuniyatlari va chegaralari.
- 50.Kreditning tamoyillari va ularning moxiyati.
- 51.Kreditning bozor iqtisodiyotidagi roli.
- 52.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
- 53.Natural va tovar xo'jaligida kredit munosabatlarining yuzaga kelishi.
- 54.Kredit munosabatlari va kredit bozorining tarixiy rivojlanish jarayonlari.

55. Boshqariladigan kredit munosabatlariga o'tilishi.
56. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kredit munosabatlarining ahamiyati.
57. Kreditning asosiy shakllari va ularning tavsifi.
58. Kreditning turlari va ularning kreditlash jarayonidagi o'rni.
59. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditning roli va ahamiyati.
60. Ssuda kapitali, ssuda foizining mazmuni va uning funktsiyalari.
61. Ssuda foiziga ta'sir qiluvchi omillar.
62. Ssuda foizi normasi va uning o'zgarishi.
63. Bozor munosabatlari sharoitida ssuda foizining roli.
64. Kreditning tamoyillari va ularning moxiyati.
65. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida kreditlar bo'yicha foizlar o'sishining asosiy sabablari.
66. Banklarning kelib chiqish tarixi va uning mohiyati.
67. Banklarning funktsiyalari.
68. Bank tizimi va uning rivojlanish bosqichlari.
69. Banklarning turlari va ular faoliyatini o'ziga xos xususiyatlari.
70. O'zbekiston Respublikasi bank tizimi, uning pog'onalari, maqsad va vazifalari.
71. O'zbekiston Respublikasi bank tizimini isloh qilish va erkinlashtirishning ustuvor yo'nalishlari.
72. Xorijiy davlatlar bank tizimi va uni o'ziga xos xususiyatlari.
73. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozining bank tizimiga ta'siri.
74. Markaziy bankning vujudga kelishi va uning tuzilishi.
75. O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining maqsadi va vazifalari.
76. Banklarning banki sifatida Markaziy bankning faoliyati va davlat bilan aloqasi.
77. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
78. Ba'zi chet el Markaziy banklari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari
79. Bank faoliyatini tashkil qilishning iqtisodiy va xuquqiy asoslari.
80. Tijorat bankini tashkil qilish va boshqarish tizimi.
81. Tijorat banklarining tashkiliy tuzilishi.
82. Tijorat bankining funktsiyalariga qisqacha tavsif.
83. Tijorat banklarining turlari.
84. Tijorat banklari faoliyatini tartibga solish usullari.
85. Yuridik va jismoniy shaxslar pul mablag'larini jalb qilish bo'yicha passiv operatsiyalar.
86. Depozitlar va ularning turlari.
87. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari va ularning turlari.
88. Banklarning vositachilik va boshqa operatsiyalari.
89. Nobank kredit tashkilotlari va ularni vujudga kelishi.

- 90.Kredit kooperatsiyasi. kredit uyushmalari va ular faoliyatining asosiy yo'nalishlari.
- 91.Lombardlar va ularning vazifalari.
- 92.Mikrokredit tashkilotlari va ularning kredit tizimidagi o'rni. 93.Boshqa turdagi moliya-kredit muassasalari.
- 94.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida nobank kredit tashkilotlari faoliyatini rivojlantirish yo'nalishlari.
- 95.Bank tizimi faoliyatining barqarorligi.
- 96.Banklarning to'lovga qobiliyati to'g'risida tushuncha va uni ta'minlash yo'llari.
- 97.Bank likvidiligi va uni ta'minlash yo'llari.
- 98.Banklar va nobank kredit tashkilotlari faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillar.
- 99.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida tijorat banklari va nobank kredit tashkilotlari faoliyatining barqarorligini ta'minlash borasidagi islohotlar va ularning mohiyati.
- 100.Xalqaro iqtisodiy aloqalar - valyuta munosabatlarining asosi sifatida.
- 101.Valyuta tizimi va uning elementlari.
- 102.O'zbekiston Respublikasining valyuta munosabatlari va qonuniyatlari.
- 103.Valyuta kursi va uning turlari ta'sir qiluvchi omillar.
- 104.Valyuta tizimi va uning tulari.
- 105.Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida valyuta munosabatlarini tartibga solish yo'llari.
- 106.Xalqaro moliya institutlarining tashkil topishi va maqsadi.
- 107.Xalqaro valyuta fondi(XVF)ning tashkil topishi va rivojlanishi. 108.XVF ning maxsus fondlari.
- 109.XVFning xalqaro valyuta-kredit munosabatlarini tartibga solishdagi roli.
- 110.Xalqaro tiklanish va taraqqiyot banki (XTTB), uning tashkil topishi, maqsadi, vazifalari va tashkiliy tuzilishi.
- 111.Xalqaro rivojlantirish assotsiatsiyasi.
- 112.Xalqaro moliya korporatsiyasi.
- 113.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki (ETTB), uning tuzilishi va asosiy vazifalari, maqsadi va tashkiliy tuzilishi.
- 114.Evropa hamjamiyatining mintaqaviy valyuta-kredit va moliyaviy tashkilotlari.
- 115.Evropa investitsiya banki.
- 116.Evropa tiklanish va taraqqiyot banki.
- 117.Xalqaro hisob-kitoblar banki va uning operatsiyalari.
- 118.Islom Taraqqiyot banki.
- 119.Osiyo taraqqiyot banki.
- 120.Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida xalqaro moliya institutlarining o'rni.

Talabalar «Pul, kredit va banklar» fanidan mustaqil ishlarni bajarish uchun uslubiy qo'llanmadan tegishli mavzularni olinib mustaqil ish bajaradilar.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli bo'lib quyidagilar hisoblanadi:

- mazkur fan mavzulari bo'yicha tarqatma materiallar tayyorlash;
- tegishli mavzular bo'yicha referatlar yozish; fan mazmunini boyitish va uning ma'lumotlarini yangilab borishda axborot resurslaridan foydalanishni yo'lga qo'yish;
- fanning mazmunini yanada takomillashtirish maqsadida tavsiya etilgan chet el adabiyotlari ma'lumotlarini tarjima qilish va fanga tadbiq etish;
- talabalar fanni mukammal o'zlashtirish maqsadida mazkur fanga oid muammolarni hal qilish yo'llarini izlab topish va muammolarni maqolalar orqali yoritish.

Mustaqil ta'limni tashkil etishning mazmuni: talabalar mustaqil ishlari mavzulari kelgusida bajariladigan kurs ishlari va bitiruv malakaviy ishlari mavzulari bilan uzviylikda bajariladi.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. Tovar ishlab chiqarish va pulning zarurligi.
2. Pul munosabatlarining bozor munosabatlariga muvofiqligi
3. Naqd pulsiz hisob-kitoblar, uni tashkil qilish tamoyillari va rivojlantirish istiqbollari.
4. Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va pulni tartibga solish amaliyoti va unga ta'sir qiluvchi omillar.
5. Pul agregatlari, ularga tavsifnoma va ularning amaliyotda qo'llanilishi.
6. Inflyatsiya, uning mazmuni, kelib chiqish sabablari va shakllari.
7. Pul nazariyalarining kelib chiqishi, turlari va namoyondalari.
8. O'zbekiston Respublikasining valyuta munosabatlari va qonuniyatlari.
9. Tashqi iqtisodiy munosabatlarda kredit va uning turlari.
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki faoliyatining asoslari, maqsadi vazifalari va operatsiyalari
11. Banklarning investitsion siyosati.
12. Tijorat banklarining aktiv operatsiyalari va ularning turlari.
13. Bank likvidliligi va uni ta'minlash yo'llari.
14. Kredit va uning bozor iqtisodiyotidagi roli.
15. Ssuda kapitali, ssuda foizining mazmuni va uning funktsiyalari.
16. O'zbekiston Respublikasida mustaqil pul tizimining joriy qilinishi
17. Banklarning vazifalari va funktsiyalari.
18. Banklar faoliyatiga ta'sir qiluvchi omillar.
19. Banklarning vositachilik va boshqa operatsiyalari.

Dasturning informatsion-uslubiy ta'minoti

Mazkur fanni o'qitish jarayonida:

- pul, kredit, banklar va uning bo'g'inlariga tegishli ma'ruza darslarida taqdimot texnologiyalaridan;

- pul-kredit va bank tizimiga tegishli ma'ruza mashg'ulotlarida pedagogik va axborot texnologiyalaridan;

- pul, kredit, banklar va axloq kodeksi bo'limiga tegishli ma'ruza mashg'ulotlarida aqliy hujum, amaliy ish o'yini texnologiyalaridan;

- O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki uslubiyot boshqarmasida qo'llaniladigan metod, metodologiya va modellardan;

- Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy (xususan, interfaol) metodlari, pedagogik va axborot-kommunikatsiya (mediata'lim, amaliy dastur paketlari, taqdimot, elektron didaktik) texnologiyalaridan.

O'zbekiston Respublikasi bank tizimi amaliyotida nazorat masalalari bo'limiga tegishli ma'ruza mashg'ulotlarida mantiqiy fikrlash, aqliy hujum va ta'limning shu kabi boshqa metodlari, pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanilishi nazarda tutilgan.

Darsliklar va o'quv qo'llanmalar ro'yxati

Asosiy

1. Abdullaeva SH.Z. Pul, kredit va banklar. Darslik. T.: «Iqtisod-Moliya», 2007. -344 b.

2. Belotelova N.P., Belotelova J.S. Den'gi, kredit, banki. Uchebnik / – M.: Dashkov i K, 2010. – 484c.

3. Jukov Ye.F. Den'gi, kredit, banki. Uchebnik / – M.: Volters kluver, 2010. – 432c.

4. Ivanova V. V., Sokolova B. I. Den'gi. Kredit. Banki. Uchebnik - 2-e izd., pererab. i dop. / – M.: Prospekt, 2010. – 848c.

5. Lavrushina O.I. Den'gi. Kredit. Banki. Uchebnik /– M.: Knorus, 2010.- 435s.

6. Rashidov O.Yu. va boshqalar. Pul, kredit va banklar. O'quv qo'llanma TDIU, «MAX-PRINT» MCHJ, 2008,- 432 b.

7. Saidov D. va boshqalar. Pul va pul muomalasi. O'quv qo'llanma/T.: Extremum-press, 2011. - 110 b.

Qo'shimcha

8. Merkulova I.V., Luk'yanova A.Yu. Den'gi Kredit Banki. Uchebnoe posobie / – M.: Knorus, 2010. – 352c.

9. Myagkova T.L. Den'gi, kredit, banki. Uchebnik /– M.: Allel'2000, 2010. – 364c.

10. Oleynikova I.N. Den'gi. Kredit. Banki. Uchebnik / – M.: Magistr, 2010. – 509c.

11. Selincev A.S. Dengi. Kredit. Banki./ A. S. Selincev. - Spb.: Piter, 2007. - 432s.

12. Internet saytlari:

www.bankir.ru

www.state.us

www.ser.uz.

www.nbu.com

www.tfi.uz

www.bir.uz

www.bma.uz

www.cbu.uz

